

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Orlič

Vloga Islamske republike Pakistan v geostrateški sliki sveta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Orlič

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

Vloga Islamske republike Pakistan v geostrateški sliki sveta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

"Vojna je mir. Svoboda je suženjstvo. Nevednost je moč." - George Orwell, 1984

Zahvaljujem se staršema za dolgoletno podporo pri študiju, Andreji Kopitar, Katji Račič ter
ostalim prijateljem za moralno spodbudo pri zaključku študija.

Vloga Islamske republike Pakistan v geostrateški sliki sveta

Islamska republika Pakistan, ki je nastala z odcepitvijo od Indije, je bila ena prvih sodobnih islamskih držav. Lahko rečemo, da je zgodovina te države zelo turbulentna že od njenih prvih samostojnih korakov. Vojne s sosedi – predvsem Indijo – teroristični napadi, politične spremembe, povšren nadzor mej z Afganistanom, geografska nedostopnost nekaterih delov države, nerazrešen spor okoli Kašmirja ter ostala regionalna vprašanja dajejo terorizmu in terorističnim skupinam odlične pogoje za delovanje. Terorizem je vsakodnevni pojav v Pakistanu. Nestanovitna politična situacija ter interesi velesil delajo Islamsko republiko Pakistan izjemno zanimivo za družboslovno raziskovanje. Zato sem skozi prizmo geostrateške miselnosti raziskala kakšno vlogo je igrala in še vedno igra Islamska republika Pakistan v regiji in v mednarodni skupnosti. Kakšne odnose je imela in ima še danes s svojimi sosedi ter kaj lahko ti odnosi prinesejo regiji Južne Azije ter svetu dandanes. Nekaj odgovorov o tem kakšno vlogo so imele Združene države Amerike pri trenutni situaciji v državi, kaj načrtuje Kitajska ter ostale velesile za razvoj Pakistana in kaj lahko pričakujemo v prihodnje se lahko najde v pričujočem diplomskem delu.

Ključne besede: Pakistan, geopolitika, velesile, terorizem, Amerika, Afganistan, Indija

The role of Islamic Republic of Pakistan in Geostrategic picture of the world

The Islamic Republic of Pakistan, formed by secession from India, was one of the first modern Islamic countries. The country's history has been turbulent since its first days of independence. War with its neighbours – India in particular – terrorist attacks, political change, loosely controlled borders with Afghanistan, the geographical inaccessibility of some parts of the country, the unresolved Kashmir dispute, and other regional issues provide fertile ground for terrorism and terrorist groups. Terrorism is a daily occurrence in Pakistan. The volatile political situation and interests of superpowers make the Islamic Republic of Pakistan a very interesting research topic for the social sciences. That is why I use the framework of geostrategic thinking to explore the role Pakistan plays in the South Asia region, and in the international community in general. How has it interacted with its neighbours, what are these relations like today, and what can they contribute to the regional situation in South Asia. This thesis also explores the role the United States played in bringing about the current situation in the country, and tries to examine what plans China and other major powers might have for the development of Pakistan and what we can expect in the future.

Key words: Pakistan, Geopolitics, World Powers, Terrorism, America, Afghanistan, India

KAZALO

1	UVOD	8
1.1	Cilj in pomen predlagane teme	10
1.2	Hipoteze.....	10
1.3	Zgradba diplomskega dela.....	10
2	METODOLOGIJA IN TEORETSKA PODLAGA.....	11
2.1	Uporabljena metodologija in tehnike	11
3	TEORETIČNI OKVIR	12
3.1	Geopolitika 20. stoletja.....	12
3.2	Politična geografija.....	13
3.3	Pregled razvoja geopolitične miselnosti Rudolfa Kjellena.....	13
3.4	Stopnje moderne geopolitike	15
3.5	Tekmovanje za imperialno hegemonijo	15
3.6	Nemška geopolitika	17
3.7	Geopolitika v Združenih državah Amerike	18
3.8	Hladna vojna – usmeritev na države versus univerzalna geografija.....	19
3.9	Univerzalna geopolitika.....	21
3.10	Geopolitične šole	22
3.11	Kritična geopolitika	25
4	ZGODOVINA ISLAMSKRE REPUBLIKE PAKISTAN.....	26
4.1	Odcepitev Vzhodnega Pakistana in nastanek Bangladeša.....	29
4.2	Politično-ekonomski sistem Pakistana	30
4.3	Od nove ustave Pakistana do diktature Musharafa.....	31
4.4	Politični odnosi s sosedami in vpliv velesil.....	34
4.4.1	Odnosi z Afganistanom	34
4.4.2	Odnosi s Kitajsko	37
4.4.3	Odnosi z Indijo	39
4.4.4	Odnosi z Iranom	41
5	TERORIZEM ZNOTRAJ IN ZUNAJ MEJA PAKISTANA.....	42
6	ZAKLJUČEK	47

7	LITERATURA	51
---	------------------	----

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Svet po Mackinderju	16
Slika 3.2: Geopolitične šole po Parkerju	23
Slika 4.3: Osamosvojitve Pakistana 1947	28
Slika 4.4: Osamosvojitve Bangladeša 1971	30
Slika 5.5: Območja aktivnega konflikta	45

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> (Cetralna obveščevalna agencija)
CMAG	<i>Commonwealth Ministerial Action Group</i>
CPEC	<i>China Pakistan Economic Corridor</i> (Ekonomski koridor Kitajske in Pakistana)
FATA	<i>Federally Administered Tribal Areas</i>
GIM	Globalni indeks miru
IMF	<i>International Monetary Fund</i>
ISI	<i>Inter Service Intelligence</i> (Pakistanska obveščevalna služba)
JA	<i>Jamaat-ul-Ahrar</i> (Teroristična skupina pakistanskih talibanov)
LeT	Lashkar-e-Taiba najbolj aktivna teroristična skupina na področju Južne Azije, ki deluje iz Pakistana
LOC	<i>Line Of Conflict</i> (Črta konflikta med Indijo in Pakistanom)
NAP	<i>National Action Plan</i>
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i>
PLA	<i>People's Liberation Army</i> (Kitajske vojaške sile)
PPP	<i>Pakistan Peoples Party</i> (politična stranka Benezir Buttho)
SOCOM	<i>Special Operation Comand</i>
TTP	teroristična skupina Tehreek-e-Taliban Pakistan
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Kakšno vlogo igra Islamska republika Pakistan v mednarodnih odnosih? Terorizem znotraj države, slabi ekonomski kazalci, zelo spremenljiva politična situacija, korupcija ter dolgoletni nerazrešeni konflikti s sosedomi, predvsem Indijo, so kazalci, ki Pakistan uvrščajo med države z nestanovitnopolitično situacijo. Za mnoge velja Pakistan za najbolj nevarno državno na svetu, pa vendar Zahod ter Združene države Amerike skozi zgodovino vse do danes vedno znova vplivajo na notranjo politiko Islamske republike Pakistan s svojo vojaško prisotnostjo, političnimi nasveti ter ekonomskimi prijemi. Kaj je tisto nekaj, kar Pakistan dela zanimivega za velesile?

Od leta 2004 se Pakistan nahaja na petem mestu držav, ki jim najbolj upada stanje miru na globalni ravni. Na notranje konflikte ter notranja varnostna vprašanja imajo direkten in indirekten vpliv tako odnosi s sosednjimi državami, kot tudi velike sile, predvsem Združene države Amerike in nekdanja Sovjetska zveza. Zato je pomembno, da se prizna tudi zunanja plast kompleksnosti problematike ter ključne zunanje igralce, ki vplivajo na varnostno dinamiko v Pakistanu (Malik in Yamin 2014, 5). Globalni indeks miru (GIM) uvršča Pakistan zgolj eno mesto pred desetimi najbolj nevarnimi državami na svetu (nahaja se na 153. mestu od 163 držav) (Global Peace Index Report 2016, 11).

V diplomski nalogi bom raziskala, kaj uvršča Islamsko republiko Pakistan med strateške cilje svetovnih velesil ter kakšno vlogo igra Pakistan v igri »velikih« ter kje je njegova pozicija.

Geografija je ponovno pridobila na svoji pomembnosti v mednarodnih odnosih, mednarodnih ekonomskih odnosih, mednarodni varnosti v obdobju po hladni vojni in po dogodkih 9/11 ter v trajajočih domačih in mednarodnih finančnih krizah. Analitik mednarodnih odnosov je opisal renesanso geografije v mednarodnih odnosih kot »maščevanje geografije«. Analiza predvideva, da geografija determinira domače in mednarodne dogodke bolj kot ljudje in ideje ter da moramo upoštevati, da na konflikte lahko vplivajo sile, kot so kultura, tradicija, zgodovina, temna plat človeških strasti, ki so onkraj človeške kontrole, ki omejujejo človeška dejanja, ter da stalni naravni pojavi, kot so nerodovitna zemlja ter vplivi suše na klimo, lahko povzročijo konflikt. Propadle države kot Somalija, »razbite cone«, kot je Arabski polotok ter

indijski podkontinent so lahko viri regionalnega in globalnega strateškega konflikta (Kaplan v Chapman 2011, 54). V geopolitiki ni nič »naravnega« – ne meje ne regije. Te so nekaj naravnega le za določenega nosilca politične moči, za njegove vrednote, interese in apetite. Vzgodovini se je mnogokrat poskušalo reševati politične probleme s sklicevanjem na zunanje, naravne dejavnike, ki naj bi bili kot taki nepolitični in torej nesporni. Vendar moramo poudariti, da ne obstajajo nikakršne »naravne politične« rešitve. Trditi, da obstajajo, bi bilo tendenciozno in zavajajoče (Parker 1997, 40). V zadnjih nekaj letih se je varnostna situacija nekoliko izboljšala in vsaj na papirju ekonomski kazalci Pakistanu kažejo premik na bolje. A Pakistan se še vedno vsakodnevno spopada s terorizmom. V začetku avgusta se je zgodil napad v Balochistanu, v mestu Quetta, v katerem je umrlo več kot sedemdeset ljudi, večinoma visoko izobraženih odvetnikov.. Novica je bila sprejeta brez velikega pompa in brez gorečih izkazov solidarnosti drugod po svetu.

Stanje ogroženosti miru se je v Pakistanu sicer malenkost izboljšalo glede na prejšnje leto, vendar grožnja miru še vedno ostaja velika. Kljub temu, da si vlada Pakistana prizadeva zatreti domače teroristične aktivnosti islamskih militantnih skupin ter organizacij, še vedno ostajata dva organiziranih konfliktov z vedno večjim številom žrtev v preteklem letu. Vpliv afganistanskih Talibanov je bil letos še posebej močan, kar je povzročilo, da se Pakistan nahaja na šestem mestu od sedmih najbolj nevarnih držav v Južni Aziji. Zaradi domačih in mednarodnih konfliktov in militarizacije se je položaj nekoliko poslabšal tudi Indiji. Indija tako ostaja dovzetna za dejanja terorizma ter varnostnih groženj na njeni skupni meji s Pakistanom (Global Peace Index Report 2016, 17). Odnosi s sosednjimi državami so bili nemalokdaj izkoriščeni s strani velesil za doseganje njihovih lastnih interesov v regiji. V diplomskem delu bom raziskala, kakšna je vloga Pakistana v regiji, kakšne odnose ima Pakistan s svojimi sosedami ter kakšna je geostrateška vloga Pakistana v svetovnem merilu. Notranji konflikti in vedno prisotna nevarnost terorizma, napeti odnosi s sosedami ter večletna prisotnost svetovnih velesil na različnih področjih Pakistan naredijo zanimiv subjekt mednarodnih odnosov, vreden raziskovanja njegove vloge v kompleksnih mednarodnih odnosih skozi prizmo geopolitike ter ga s pomočjo le – te umestiti v kompleksen sistem mednarodnih odnosov.

1.1 Cilj in pomen predlagane teme

Namen diplomske naloge je raziskati trenutno politično in družbeno situacijo v Islamski republiki Pakistan ter predstaviti zaključke, saj pri nas zaradi oddaljenosti države v medijih ne zasledimo toliko o tamkajšnjem dogajanju. Zaradi porasta terorizma in zaradi poenostavljanja problematike le-tega ter političnih situacij v »problematičnih« islamskih državah bom s pomočjo geopolitičnega teoretičnega okvira raziskala vlogo Pakistana v mednarodnih odnosih tako z državami s katerimi meji, kot tudi v svetovnem merilu.

1.2 Hipoteze

V skladu s ciljem želim raziskati naslednji hipotezi:

DH1: Zaradi svoje geografske lokacije Islamska republika Pakistan igra pomembno vlogo za svetovne velesile in razvoj dogodkov v regiji.

DH2: Odnosi s sosedami narekujejo prihodnost politične stabilnosti Islamske republike Pakistan.

1.3 Zgradba diplomskega dela

Diplomsko delo je sestavljeno iz šestih poglavij. V prvem poglavju bom postavila temelje svojima raziskovalnima hipotezama in umestila svoje raziskovanje vloge Islamske republike Pakistan v geostrateški sliki sveta. Raziskala bom relevantnost problematike, pojasnila namen raziskovanja vloge Pakistana ter postavila raziskovalne cilje. V drugem poglavju bom pojasnila uporabljeno metodologijo raziskovanja ter postavila omejitve svojega raziskovanja. Pojasnila bom, s čim se bom ukvarjala, katere tematike bo moje raziskovanje zajemalo ter kaj bom pustila za nadaljnje raziskovanje. Tretje poglavje je namenjeno teoretičnemu delu diplomske naloge. Raziskala bom teoretično podlago razvoja geopolitike od 20. stoletja do danes. Od prvih teoretikov prek temnega obdobja za geopolitiko med drugo svetovno vojno vse tja do danes, ko je geopolitika splošno uveljavljen pojem, ki ga uporabljajo tako laiki kot raziskovalci političnih znanosti ter aktivni politični akterji celega sveta. V četrtem poglavju

bom raziskala zgodovino Islamske republike Pakistan od njegovega nastanka pred skoraj sedemdesetimi leti z odcepitvijo od Indije vse do današnjih dni. Pregledala bom trenutno politično-ekonomsko situacijo Pakistana in vpliv le-te na njegovo zunanjo politiko ter odnose do svojih sosed. Podrobno bom raziskala odnose z vsako sosednjo državo, saj ima Pakistan nemalo težav na tem področju, ter kako na določeno problematiko reagira mednarodna skupnost. Peto poglavje bom namenila terorizmu, saj njegova problematika postaja vse bolj težavna za mednarodno skupnost, saj se teroristični napadi v zadnjem času ne dogajajo »tam nekje daleč«, temveč so takorekoč pred našimi vrati. Terorizem in teroristični napadi so del pakistanskega vsakdana. Pri svojem raziskovanju ne bom raziskovala vpliva terorizma na Evropo, temveč kako terorizem vpliva na odnose med sosednjimi državami Južne Azije, ki se z njim soočajo že leta. Prav tako me bo zanimalo, kako terorizem dojemajo velesile in kako se njihov odnos do njega kaže in vpliva na celotno Južnoazijsko regijo. Šesto poglavje je zaključek moje diplomske naloge, kjer bom povzela ter ovrednotila postavljeni hipotezi. Podala bom svoje zaključke ter izpostavila nekaj vprašanj, odprtih za nadaljnje raziskave, saj je območje Južne Azije izjemno nestanovitno in zato zanimivo za raziskovanje.

2 METODOLOGIJA IN TEORETSKA PODLAGA

2.1 Uporabljena metodologija in tehnike

Raziskovalna metoda, katero bom uporabila pri pisanju diplomskega dela, temelji na zbiranju in raziskovanju primarnih in sekundarnih virov. Pri tem bom uporabila zgodovinsko in opisno metodo, analizo vsebine uradnih dokumentov, analizo relevantnih statističnih podatkov ter povzemanje aktualnih dogodkov kot posledico časa, v katerem živimo. Geopolitika pri svojem raziskovanju uporablja in združuje znanja iz različnih področij, zato sem uporabila interdisciplinaren pristop. Pri pisanju diplomskega dela sem tako združila znanja iz geografije, politologije, obramboslovja ter mednarodnih odnosov. Zbrane primarne in sekundarne vire sem analizirala, jih interpretirala ter jih združila v nov zaključek, sintezo analiziranega.

Poleg opisne, analitično-sintetične metode ter zgodovinske analize sem uporabila tudi primerjalno raziskovanje, predvsem pri odnosu Pakistana s svojimi sosedami in svetovnimi velesilami. Dotaknila se bom tudi vprašanja terorizma, ki je v Islamski republiki Pakistan žal

vsakodnevni pojav, vendar ne bom raziskovala, zakaj do le-tega prihaja ter kakšen je vpliv prisotnosti terorizma na mednarodno skupnost. Obravnavala ga bom kot notranjo grožnjo in del notranje nestabilnosti Islamske republike Pakistan, kar pa odpira okno raziskovanja v prihodnje.

3 TEORETIČNI OKVIR

V tem poglavju bom postavila teoretični okvir svoje diplomske naloge. Raziskala bom razvoj geopolitike od 20. stoletja vse do danes. Razvoj geopolitike kot znanstvene vede ni bil lahek. Geopolitiki so morali vrsto let dokazovati, da niso psevdoznanost, temveč da lahko s svojim raziskovanjem predvidijo in tudi vplivajo na razvoj dogodkov in političnih situacij. Dolga leta so morali prati črn madež, ki ga je pustilo simpatiziranje nacistične Nemčije z nauki takratne geopolitike. Skozi pregled razvoja geopolitike in njene sodobne prakse bom v svojem diplomskem delu obrazložila odnose med politični akterji na primeru Islamske republike Pakistana, njenih sosednjih držav ter velesil. S pomočjo sodobnih geopolitičnih šol bom poskusila pojasnitivlogo Islamske republike Pakistan v geopolitični sliki današnjega časa.

3.1 Geopolitika 20. stoletja

Geopolitika je relativno mlada veja politične znanosti, ki v akademskih krogih ne uživa velikega ugleda, saj med akademiki velja za populistično ter nekonsistentno. Mnoga leta je imela negativen predznak, saj so jo povezovali z vzponom nacizma v drugi svetovni vojni. Ne glede na mnenje akademikov pa je geopolitika našla mesto v naših vsakdanjih življenjih ter diskurzu tako na visoki politični ravni kot tudi v medijskem poročanju in filmski industriji. Zunanje politike držav temeljijo na nekaterih ugotovitvah geopolitike. Politologi, politiki, mednarodne organizacije ter ostali politični subjekti se zatekajo k ugotovitvam geopolitike, ki marsikdaj nudi oporo in pomoč pri ustvarjanju novih strategij ali razlagah preteklih dejanj.

Ko so geopolitiko predstavili kot znanost, je bila njena akademska legitimnost izzvana na temeljih pomanjkanja empiričnih načel ter razvijanju doktrin, ki služijo potrebam določenih držav. Fokus na realpolitiki je bil kritiziran zaradi pomanjkanja moralne in etnične baze. Med in po hladni vojni se je geopolitika razvila v dve med seboj tekmujoči šoli, ena s poudarkom na narodih, druga s poudarkom na univerzalnih perspektivah (Cohen, 2003, 11). Seveda ni

neke enotne in vseobsegajoče definicije geopolitike. Eni jo uvrščajo znotraj geografskih znanosti, drugi v politološke, še posebno v znanost o mednarodnih odnosih. Danes vsi zavračajo »geografski determinizem«, ki ga je še posebej razvijala Haushoferjeva šola. Politologi, preučevalci mednarodnih odnosov in geopolitiki v ožjem pomenu te besede pomenijo, da se geopolitika uvršča znotraj političnih znanosti (Simoniti v Parker 1997, 13).

3.2 Politična geografija

Politična geografija se uporablja tudi za opis odnosa med fizičnim okoljem in politiko, ki ima na ta način vpliv tako na notranjo politiko, kot tudi na zunanjo politiko, ki ima mednarodne razsežnosti. Termin geopolitika se nanaša na mednarodno ekonomijo, okoljske, diplomatske ter varstvene odnose med nacionalnimi državami, mednarodnimi vladnimi ter nevladnimi organizacijami. Geopolitiko so nacionalne države prakticirale skozi zgodovino, a se je vzpon le-te kot znanstvene discipline in kot instrument oblikovanja politike nacionalnih držav začel v začetku 20. stoletja. Glavni poudarki geopolitične miselnosti vključujejo prepričanje, da:

- imajo države meje, komunikacijske tokove, zavest in kulturo,
- velikost države in njene dobrine določajo njeno moč,
- so države v nenehnem tekmovanju ter da si večje države prizadevajo razširiti in utrditi svojo moč.

Geopolitika je interdisciplinarni predmet, ki zajema teme, kot so demografska gibanja, gospodarski razvoj, raba zemljišč ter razporeditev naravnih dobrin (Chapman 2011, 7).

Geopolitika in mednarodni odnosi temeljijo na interesih, moči in zemljepisnem položaju držav. V trenutku, ko analitik razume te temelje, lahko razloži tudi najzapletenejše geopolitične dogodke (Gaiser 2010, 7).

3.3 Pregled razvoja geopolitične miselnosti Rudolfa Kjellena

Švedski raziskovalec političnih ved, Rudolf Kjellen, je prvi, ki je uporabil termin geopolitika leta 1899 v članku za švedski geografski časopis *Ymer*. Kjellen je opredelil geopolitiko kot

vedo, ki daje velik pomen geografskim dejavnikom pri določanju nacionalnega vedenja. Bil je tudi švedski nacionalist, naklonjen nemškim prizadevanjem v prvi svetovni vojni. Njegova geopolitična miselnost je bila pod vplivom nemške idealistične filozofije, socialnega darvinizma in takrat prevladujoče imperialistične miselnosti. Glavne točke njegovega raziskovanja pravijo, da atributi države vsebujejo:

- geopolitiko v razmerju do ozemlja nacionalne države,
- demografsko politiko, ki vključuje raziskovanje prebivalstva države,
- pomembnost stanja gospodarstva države,
- družbeno politiko s poudarkom na tradiciji več generacij prebivalstva,
- vladno-ustavno politiko, ki vključuje odnose med državami ter njihovimi narodi.

Geopolitiko je definiral kot raziskovanje države kot geografskega organizma oziroma kot prostorski pojav, s poudarkom na lokaciji v odnosu do drugih držav, glede na obliko njenega ozemlja ter njene velikosti. Poleg tega, da je izumil izraz geopolitika, je njegovo delo pomembno pri poudarjanju vloge okoljskih vprašanj pri odnosih med državami ter pri poudarjanju fizičnih lastnosti držav; njihova velikost ter lokacija igrata ključno vlogo pri njenem mednarodnem položaju in politični moči (Chapman 2011, 16-17). Če bi pogledali vlogo Islamske republike Pakistan po Kjellnu, bi lahko trdili, da je sama geografska lokacija Pakistana odločujoča za vlogo, ki jo igra v mednarodni politiki. Prisotnost ameriških vojaških sil ter vpliv zunanje politike Amerike vplivata tudi na gospodarske dejavnike države, pri čemer ne smemo pozabiti na vedno večji vpliv Kitajske in vedno večjih gospodarskih vezi, ki jih državi razvijata med seboj. Več o tem sledi v poglavju medsosedskih odnosov v nadaljevanju.

Simoniti je o Kjellnu zapisal, da je pomemben faktor pri tvorjenju geopolitike analiza notranje politike, ki pa je opredeljena s prostorskimi danostmi države.

Zanj je geopolitika samo analiza politike, ki jo pogojujejo prostorski dejavniki – še posebno analiza zunanje politike nacionalnih držav, vendar ne samo teh. Pri tem niso mišljeni zgolj »fizični« dejavniki, kot so morfologija prostora in podnebje, temveč medsebojni odnos odvisnosti prostorsko opredeljenih političnih entitet. Geopolitika torej zahteva politično analizo notranjega geopolitičnega konteksta – to je odnosa notranjih sil – in zunaj političnega

konteksta – to je odnosa med subjekti, ki delujejo na mednarodnem prizorišču (Simoniti v Parker 1997, 10).

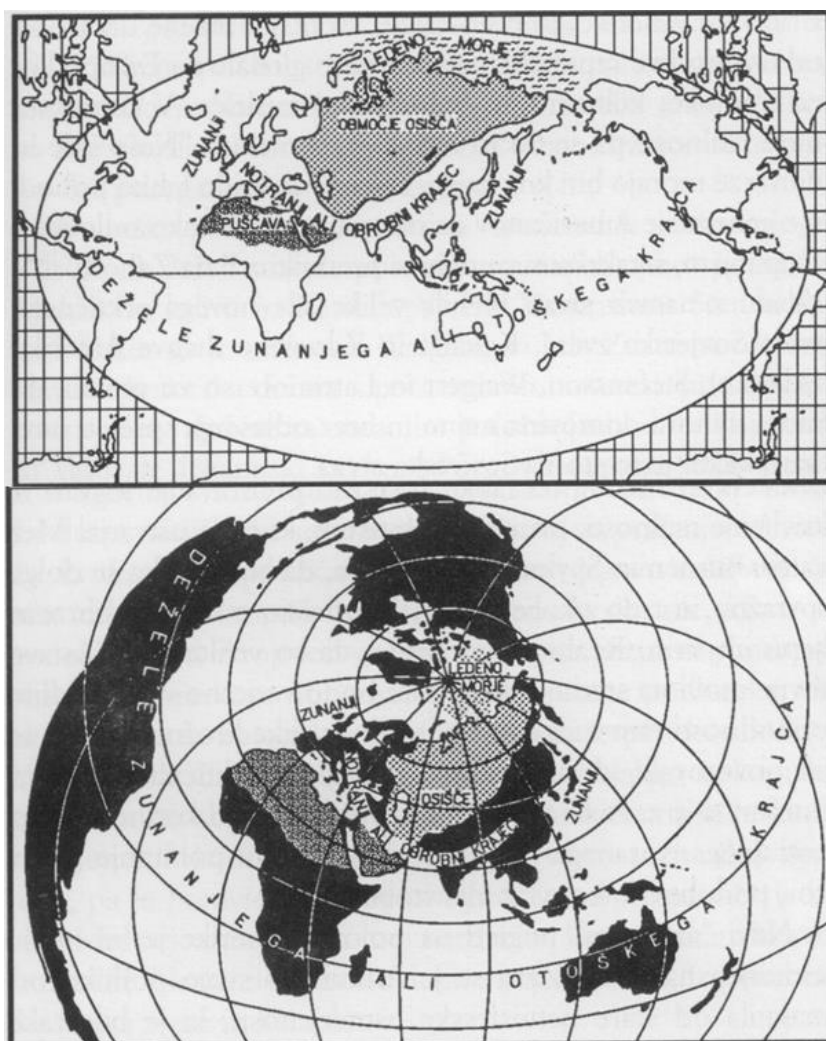
3.4 Stopnje moderne geopolitike

Moderna geopolitična miselnost se je razvijala v petih fazah. Tekmovanje za imperialno hegemonijo, nemška geopolitika, ameriška geopolitika, hladna vojna – usmeritev na države versus univerzalna geografija ter obdobje po hladni vojni (Cohen 2003, 12).

3.5 Tekmovanje za imperialno hegemonijo

Geopolitično mišljenje lahko zasledimo že pri Aristotlu, Strabu, Bodinu, Montesquieu, Kantu in Heglu. Vendar so bili očetje moderne geopolitike Ratzel, Mackinder, Kjellén, Bowman in Mahan, katerih pisanja so vsebovala in odsevala obdobje močnega nacionalizma, državnega ekspanzionizma ter čezmorskega grajenja imperijev. Načela in zakoni teh vodilnih teoretikov so odsevali njihove nacionalne perspektive ter izkušnje kot tudi vpliv socialnega darvinizma. Ratzel je svoj sistem utemeljil na načelih evolucije in znanosti. Državo je videl kot organizem, vpet v zemljo, čigar duša izhaja iz človekovih vezi z zemljo. Njegovi geografski zakoni so se osredotočali na prostor in lokacijo, pri čemer je lokacija odvisna od političnega karakterja skupin, ki tam živijo, medtem ko jim prostor daje unikatnost. Halford Mackinder je predvidel konec viktorijanske dobe. Njegova največja skrb je bila ohranitev politične, komercialne in industrijske premoči Britanskega imperija v času, ko poveljevanje na morju ni bilo več garant za svetovno prevlado. Opozarjal je, da vladavina največjega dela kopnega v svetovnem merilu lahko postane osnova za svetovno prevlado, predvsem zaradi vladavine železnice nad ladjevjem zaradi krajšega časa transporta in dosega le-tega. Njegov najbolj znani rek: »Kdor vlada Vzhodni Evropi poveljuje Osrčju, kdor vlada Osrčju poveljuje otočju sveta, kdor vlada otočju sveta vlada Svetu.« (Slika 3.1) Makinder je svet videl kot zaprt sistem -- nič se ne da spremeniti brez spremembe ravnovesja, vladavina sveta temelji na moči ne glede na pravno domnevo enakosti med suverenimi državami. Med tem, ko je Ratzel svojo teorijo utemeljil na velikih državah ter konceptu samoučinkovitosti, zaprtemu prostoru in totalitarni kontroli, je bil Makinder zagovornik kooperacije med državami, demokratizacije imperija v Commonwealth narodov in ohranjanju majhnih držav. Mahan je prepoznal Rusijo kot dominantno azijsko kopensko silo, katere lokacija jo je naredila nedostopno za napad.

Hkrati pa je bil mnenja, da ji ravno njena kopenska lokacija ne daje prednosti, saj je menil, da so premiki na morju pomembnejši v primerjavi s kopenski premiki. Za Mahana je bila kritična cona konflikta med 13. in 14. paralelo v Aziji, kjer sta se srečali ruska kopenska in britanska pomorska sila. Svetovno dominacijo pa bi lahko držalo angloameriško zavezništvo iz ključnih baz, ki bi obkrožale Evrazijo. Predvideval je, da ima lahko zavezništvo med Ameriko, Britanijo, Nemčijo in Japonsko nekega dne skupen cilj proti Rusiji in Kitajski. Bowmanova ideja novega sveta je bila dejansko mapa sveta, kot je že obstajal, s poudarkom na suverenih interesih določenih nacij ter s potrebo po koordinirani mednarodni intervenciji. Njegovo delo je bilo v svojem bistvu razlagalno glede na težave, na katere bi lahko naleteli pri razlagi 14. točk Woodrowa Willsona in njegovega poziva k splošni organizaciji narodov, ki bi zagotovila svetovni mir (Cohen 2003, 12-20).

Čas tekmovanja za imperialno hegemonijo je zaznamovalo tudi delo Rudolfa Kjelléna, čigardelo in temeljne nauke sem razčlenila na začetku poglavja.

3.6 Nemška geopolitika

Nemška geopolitika je nastala kot reakcija na strahovit poraz Nemčije v prvi svetovni vojni. Z Versajskim sporazumom je bila Nemčija zelo ponižana. Odvzeti ji je bil ves prekomorski imperij ter pomembni deli njenega nacionalnega teritorija. Nemčija je postala senca države velikanke, ki se je širila v času imperialistične ere Ratzela in Kjelléna. Karl Haushofer je s svojimi kolegi ustanovil »Časopis za geopolitiko« (*Zeitschrift für Geopolitik*) in Inštitut za geopolitiko na Univerzi v Münchnu. Razveljavljali so Versajsko pogodbo z obnavljanjem izgubljenih teritorijev ter postavitev Nemčije kot svetovne velesile, podkrepljene s psevdoznanostjo ter zakoni in principi geopolitike, ki je služila nacistični Nemčiji. Haushofer je bil politični geograf in v osnovi ni bil geopolitični mislec. Geopolitika skupine, ki jo je vodil, je bila utemeljena na osnovi pisanja Kjelléna, Ratzela ter Mackinderja. Vključeval je tudi dela Mahana, Fairgrieva ter geografskih deterministov, kot je Ellen Churchill Semple. Habitat (*Lebensraum*) ter avtarkija sta postala slogana za doktrine, ki so vodile v konflikt ter popolno vojno. Uporabljali so tri geopolitične doktrine. Ratzlove velike države, Mackinderjev Svetovni otok ter Panregije. Organska rast Nemčije na vzhod in zahod je bila po njihovo neizbežna. Za pridobitev moči in vladanje nad Svetovnim otokom je bilo nujno potrebno podrediti Rusijo ter uničiti Britanijo na morju. Geopolitiki so bili mnjenja, da bi nemška kontrola nad Pan-Evropo (vključujoč Vzhodno Evropo) prisilila Sovjetsko zvezo, ki so jo pojmovali kot azijsko velesilo, da se sprijazni s svojo usodo. Predlagal je nemško-rusko zavezništvo, panrusko-južnoazijsko zavezništvo ter japonsko-kitajsko-ruski blok. Nemška šola je spregledala kontradikcije v svojem mišljenju, ker se geopolitika ni pretvarjala, da je objektivna. Njeni postulati so bili narejeni, da bi izpolnili nemške nacionalne in imperialne cilje. Doktrine, kot so kri in zemlja (*Blut und Boden*) ter rasa in prostor (*Rasse und Raum*), so postale ideološki temelji za morilski nacistični režim, ki je potopil svet v zgodovinsko najbolj uničujočo vojno, in zagrešile holokavst Judov ter umor na milijone predstavnikov slovanskih narodov. Mnoge Haushoferjeve doktrine so bile vključene v *Mein Kampf*, saj je bil tudi Hitlerjev svetovalec. Leta 1941 se je vpliv geopolitike na Hitlerja končal. Haushofer je bil za kratek čas tudi zaprt v Dachau, saj je imel, ironično, za ženo Judinjo (Cohen 2003, 20-22). Temelji nemške geopolitične šole so pogosto deležni kritike, še posebno njen organicističen

koncept države in socialno-politični darvinizem. Vsi ti koncepti pojmujejo nacijo in državo kot nekaj višjega in različnega od državljanov. Nacija in država sta živa organizma, ki jima je usojen boj in ozemeljska širitev, če hočeta preživeti. Teorije in predstave so vedno povezane s konkretnimi interesi in političnimi projekti tistih, ki so avtorji teh teorij in predstav. Na primer, cilj Haushoferjeve šole je bil razrušiti versajski mirovni sistem (Parker 1997, 38).

3.7 Geopolitika v Združenih državah Amerike

Večina ameriških akademskih geografov je odločno zavračala nemško geopolitiko, kar je botrovalo v občem zavračanju študija geopolitike. Nicholas Spykman, ameriški akademik mednarodnih odnosov, rojen v Amsterdamu, je eden redkih, ki je raziskoval to področje v času med 1942-1944. Pri svojem delu se je naslanjal na delo Mackinderja, čigar strateške zaključke je želel ovreči. Menil je, da lahko zgolj predano zavezništvo anglo-ameriškega ladjevja in sovjetske kopenske sile prepreči Nemčiji, da bi dobila kontrolo nad celotnimi evrazijskimi obalami in s tem pridobila dominacijo nad svetovnim otokom. Spykman je bil mnenja, da so obale Evrazije (vključujoč obale obmorske Evrope, Srednjega Vzhoda, Indije, Jugovzhodne Azije ter Kitajske) ključne za nadzor sveta zaradi njihove populacije, bogatih naravnih dobrin ter zaradi uporabe njihovih notranjih morskih poti. Spykman je v svojem bistvu imel enak pogled na svet kot Mackinder, le da je zavrnil doktrino kopenske moči. Alexander de Seversky je bil mnenja, da so področja, kjer se prekrivata severnoameriška in ruska zračna dominanca (področje vključuje Anglo-Ameriko, Evrazijsko osrčje, obmorsko Evropo, Severno Afriko in Srednji Vzhod), področja odločanja. Menil je, da se na tem področju lahko vzpostavi dominanca zračnega prostora in s tem tudi globalna kontrola (Cohen 2003, 22-24). Spykman je zagovarjal stališče, da je za ZDA prioriteta skleniti zavezništvo s Sovjetsko zvezo, da bi s tem preprečili konflikte in imperializem obrobja (Rimland), to je Evrope in Japonske. Podprl je torej Rooseveltovo politiko do Sovjetske zveze – tudi zato, ker je bil prepričan, da je vitalni interes ZDA, da zaščiti obrobje pred celinsko (sovjetsko) grožnjo. Spykman je torej podprl Mackinderjevo tezo in nakazal Trumanovo doktrino zadrževanja (*containment*) (Parker 1997, 39).

3.8 Hladna vojna – usmeritev na države versus univerzalna geografija

Hladna vojna je znova prebudila zanimanje za geopolitiko. Predvsem pri zgodovinarjih, politologih in politikih, a ne pri geografih, ki so se od geopolitike oddaljili zaradi črnega madeža, ki ga je pustila nemška geopolitika. Izhajajoč iz zgodnjih, na zemljepisnih premisah utemeljenih geopolitičnih teorijah ter statičnih interpretacijah globalnih in regionalnih prostorskih vzorcev so v leksikon geopolitike hladne vojne vpeljali politično-strateške koncepte, kot so zadrževanja, teorija domin, povezave teorije ravnotežja moči ter teorije vlog osrednjih držav. V tem kontekstu je Mackinderjeva teorija osrčja igrala pomembno vlogo. George Kennan je 1946 opozoril na zgodovinsko pravico sovjetskega ekspanzionizma iz sovjetskega azijskega centra, katerega so ameriški antikomunisti sprejeli za svojega kot intelektualno osnovo za zadrževanje Rusije okoli točk osrčja (Cohen 2003, 24-25).

Kot član osebja za načrtovanje politike ameriškega State Departmenta med Trumanovo administracijo je Kennan promoviral idejo zadrževanja. Bil je prvi v dolgi vrsti strategov ameriške politike, ki je pozdravil ta koncept. Ostali zgodnji zagovorniki so Dean Acheson, Paul Nitze, Johna Foster Dulles, Dwight Eisenhower, Walt Rostow ter Maxwell Taylor. Kasneje so se jim pridružili Henry Kissinger, Richard Nixon, Zbigniew Brzezinski ter Aleksander Haig. Zadrževanje je postalo temelj ameriške zunanje politike (Brown 1989, 166-97). Idealistična vizija o podpori svobode in demokratizacije kolonialnih narodov, ki je vznikla v Združenih državah Amerike, se je umaknila hitremu vzponu realpolitike in desno usmerjenih diktatur zavoljo zaustavitve širjenja komunizma, kjerkoli se je ta grožnja pojavila (Cohen 2003, 25).

Geopolitični pogled Zbigniewa Brzezinskega je bil utemeljen na boju med evrazijskimi kopenskimi in pomorskimi silami. Zanj je kontrola držav z osrednjo vlogo ključnega pomena pri preprečevanju sovjetske svetovne prevlade. Te je definiral glede na njihovo geografsko pozicijo, ki jim je omogočala uporabo ekonomsko-vojaškega vpliva ali pa njihovo vojaško pomembnost glede na geostrateško pozicijo. Predvidene države z osrednjo vlogo so bile Nemčija, Poljska, Iran ali Pakistan in Afganistan, Južna Koreja ter Filipini. Njihova prevlada z Združenimi državami Amerike bi uspešno zajezila Rusijo kot »imperialno« silo, pri čemer bi zaščitile Evropo in Japonsko, v primeru Južne Koreje in Filipinov pa bi preprečile obkolitev s strani Kitajske (Brzezinski v Cohen 2003, 28).

Za Brzezinskega je ameriško-ruski konflikt nedokončana igra. Kontrola držav z osrednjo nalogo pa je obvezen del ameriške geostrateške igre in strategije. V tovrstnem geostrateškem pristopu se ne ozira toliko na geopolitično zapletenost odnosov med državami globalnega sistema ter raznolikosti moči, ki so izven dosega velesil, katere vloga v sistemu je pridobila na pomembnosti. Še posebej je zanemaril prirojeno geopolitično pozicijo in moč Kitajske in Indije ter popolnoma podcenil zavezništva velesil in šibkih ter nestabilnih režimov (Cohen 2003, 26). Iz tega stališča je zanimiva vloga Islamske republike Pakistan in Kitajske, saj sta obe državi pod budnim očesom in z ekonomsko podporo Ameriške obveščevalne agencije tako na vojaškem kot tudi ekonomskem področjunudili podporo Talibanom, ki so takrat predstavljali upornike zoper sovjetsko vojsko. Tako se je rusko-ameriški konflikt prenesel izven geografskih meja obeh velesil ter se razširilna področje Južne Azije.

Morda niso brez razloga postali popularni avtorji, ki napovedujejo razne vrste »koncev«: konec zgodovine (Fukuyama), nacionalne države (Ohma), kapitalizma (Wallerstein); drugi napovedujejo spopade med civilizacijami (Huntington, Mahbubani) in dekadenco (Brzezinski, Luttwak). Za nas je pomembno, da se lahko napovedi o dekadenci lastne (zahodne) civilizacije pogosto in uspešno uporabljajo tudi za povsem konkretne politične spremembe. Na primer v varnostni politiki (države ali alianse) z utemeljitvijo, da so »zaradi preteče notranje in zunanje nevarnosti« potrebni novi (geostrateški in geoekonomske) oboroževalni programi proti pravim in navideznim sovražnikom. Ti avtorji igrajo vlogo Kasandre, napovedovalke nesreč. Prej je to bil Mackinder, danes pa so to: Luttwak, ki napoveduje poraz ZDA proti geoekonomske zvezi Evrope in Japonske; Huntington, ki zahteva, da se ZDA, Evropa, Rusija in Japonska skupaj pripravijo na neizogibni spopad z »islamsko-konfuciansko alianso«; Brzezinski, ki meni, da se bo zahodna civilizacija sama izvotlila, saj temelji na praksi »permisivnega hedonizma«, to je neprekinjenega garanja in hitrega uživanja. Kot rečeno, nekatere geopolitične teze izhajajo iz geografskega determinizma (podnebje, vitalnega prostora, barve rase itd.) druge, splošnejše, vendar »težke«, pa iz zgodovinskega in ekonomskega determinizma (Parker 1997, 43-44).

V tem smislu ni mogoče govoriti o neki marksistični, katoliški ali liberalnodemokratski geopolitiki, lahko pa govorimo o nemški, ruski, ameriški, italijanski in francoski in pa tudi o islamski geopolitiki. Lacoste je prav v tem smislu govoril tudi o geopolitiki islama, ki je hkrati ideologija, religija, politika, etika in morala družbe. Islamski fundamentalizem stremi k združitvi vseh držav (ozemelj), ki jih naseljujejo muslimani – združeni se bodo organizirali v

skladu z islamski načeli vere (Korana) pravne države (t.i.šeriat) in družbe (t.i. umma) (Simoniti v Parker 1997, 25).

3.9 Univerzalna geopolitika

V šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so geografi predstavili teorije, ki so temeljile na univerzalnem/holističnem pogledu na svet ter dinamični naravi geopolitičnega prostora. Prevladovali so trije pristopi:

1. Policentričen, sistem mednarodne velesile;
2. unitaren, na ekonomiji utemeljen svetovni sistem;
3. okoljsko in sociološko urejena geopolitika.

Nove geografske teorije so izzvale bipolarno geopolitično delitev sveta hladne vojne in niso ugajale »mrzlim bojevnikom« ter tako niso uspele prodreti v popularno politično geopolitično srenjo, ki so jo prakticirali politiki, novinarji pa razširjali s pomočjo tiska. Policentričen oziroma večplasten pristop je zavrnil teorijo svetovne vladavine osrčja Mackinderja (Cohen 2003, 26). Geopolitične teorije – celina kot center moči (Mackinder, Haushofer); morje kot center moči (Mahan, Corbett); polotoški pas (Spykman); prevlada v zraku, avioraketna tehnika (Renner, de Seversky) – ki so prevladovale v prvi polovici tega stoletja in z raznimi poudarki imele svojo težo tudi ves čas hladne vojne, so se z njenim koncem znašle na kritičnem rešetju. Razvoj tehnologije se zdi glavni razlog za to. Nove tehnologije naj bi dematerializirale in deteritorializirale temelje moči in bogastva v odnosu do preteklosti, zaradi česar naj bi se spremenilo politično, gospodarsko in strateško ravnotežje v svetovnih razmerah (Parker 1997, 41).

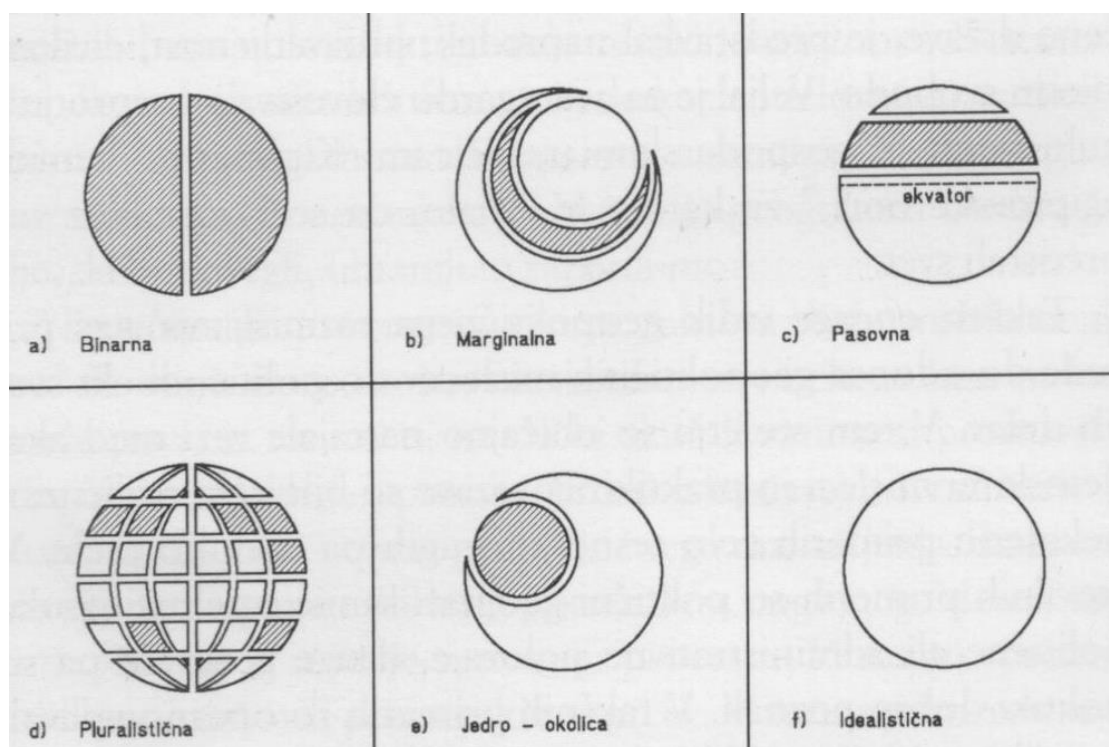
Prirejane teorije osrčja pomenijo poskus, da bi ustvarili globalni sistem, primeren za nove razmere po drugi svetovni vojni. Pomenijo poskus, da bi zgradili teoretični okvir za novi svetovni red, pri tem pa uporabili zidake in malto starih teorij. Najizrazitejše spremembe na svetovnem prizorišču so nastopile po končnem razpadu evropocentričnega svetovnega reda. Saul Cohen je leta 1964 pomembno prispeval k regionalnem razmišljanju. Razdeljeni svet je sprejel kot realnost, s katero mora človek živeti, menil pa je, da bi si morali prizadevati za njegovo čim večjo stabilnost. Razvoj regionalizma je po njegovem pomenil upanje za

stabilnost v prihodnje. Zavračal je toge svetovne sisteme, ki so dopuščali le malo maneverskega prostora. Razlikoval je dve vrsti svetovnih regij: geostrateške in geopolitične. V prvi kategoriji sta bila od trgovine odvisna pomorski svet in evrazijski celinski svet. Obstajala je možnost, da se razvije še tretji, področje platoja Indijskega oceana, za katerega je napovedoval, da se bo dvignil iz pepela indijskega Commonwealtha (Parker 1997, 205-208).

3.10 Geopolitične šole

Parker je zaradi preglednosti razvrstil geopolitične teorije dvajsetega stoletja v šest šol: binarno, marginalno, pasovno, pluralistično, idealistično in šolo, ki temelji na konceptu jedro – okolica (center – periferija). (Slika 3.2) Po binarni, značilni za Haushoferja in Mackindra, je svet razdeljen na dve središči moči – celinsko in pomorsko – ki sta v medsebojnem konfliktu, predvsem vzdolž osi vzhod – zahod. Po Spykmanovi marginalni teoriji je središče moči v obrobju, ki ga tvorita polotoški in otoški pas. Ta obkroža evrazijsko celinsko maso ter je v dinamičnem (spreminjajočem se) ravnotežju med celinskim in morskim središčem moči. Po pasovni šoli se nahaja središče svetovne moči v pasu med 30° in 60° severne širine, in zajema ZDA, Evropo, Rusijo in Japonsko. Konfrontacija poteka pretežno vzdolž osi sever – jug; torej razviti (bogati) – nerazviti (revni). Pluralistična – regionalistična in multipolarna šola meni, da je več med seboj neodvisnih središč moči, ki so med seboj v spreminjajočem se ravnotežju – konfliktnem ali kooperativnem. Za idealistično šolo je svet globalen sistem z lastnimi načeli reda, ki so potencialno usmerjena v mir in sodelovanje. Ta šola želi sedanji nered nadomestiti z novim redom, ki ni hegemonski, temveč pluralističen in v stabilnem ravnotežju (Parker 1997, 41 -42).

Slika 3.2: Geopolitične šole po Parkerju

Vir: Parker (1997, 242).

Čeprav se šole med seboj nikakor ne izključujejo in niso strogo kronološko razvrščene, pa je vendarle vsaka bila v nekem določenem kraju in času privlačnejša kakor v drugem. Binaristi vidijo svet razdeljen v dve veliki središči moči. Ti dve se po večini lastnosti razlikujeta in drug do drugega skoraj stalno vzdržujeta konfrontacijsko stališče. Mackinder je najznamenitejši zagovornik te ideje, osrčje pa verjetno njegova najodmevnejša zamisel, vendar ima številne različice, tako da je vse do danes ostala močna razlagalna teorija (Parker 1997, 242).

Če tako apliciramo in poskušamo primer Pakistana umestiti v Parkerjevo teorijo binarne geopolitične šole, lahko zaključimo, da je Pakistan v času osemdesetih let prejšnjega stoletja igral pomembno vlogo v igri velikih. Medtemko je vojna v Afganistanu s strani takratne Sovjetske zveze trajala 9 let, so Združene države Amerike s pomočjo pakistanske obveščevalne službe naredile vse, da bi onemogočile in otežile sovjetske vojaške akcije v Afganistanu.

Kot je rekel Prados, so tajne akcije CIA v sodelovanju s pakistansko obveščevalno službo dosegle afganistanske uporniške skupine. Operacija se je začela po decembru 1979, ko so

sovjetske vojaške sile sprožile nepričakovano vojaško intervencijo v Afganistanu. Bojevanja med Afganistanci, ki jih je podpirala CIA ter Rusi s svojimi Khalq zavezniki, so se nadaljevala vse tja do 1988. Takrat se je Moskva, ki je utrpela veliko izgub tako na finančnem kot na vojaškem področju odločila, da se umakne. Zadnje sovjetske sile so zapustile Afganistan v začetku 1989, vendar so se bojevanja nadaljevala, saj so uporniki izpodbijali režim Khalqa ter kontrolo nad Kabulom (Prados 2001). Pakistan in ZDA sta od začetka posredno sodelovala v afganistanski vojni, da bi pomagala pri izgonu sovjetskih sil z afganistanskega ozemlja. Ker je vojna proti sovjetskim silam nenehno zahtevala nove bojvnike, je pakistanska obveščevalna služba ISI (*Inter Service Intelligence*) ob pomoči ameriške CIA urila in oboroževala afganistanske mudžahedine za sodelovanje v tej vojni. Al Kaida je uporabila Afganistan in Pakistan kot bazo za širjenje svoje mreže v različne države, kar danes predstavlja vir ogrožanja svetovnega miru (Shaik 2010, 894-895). Pakistan je tako odigral pomembno vlogo v konfliktu med dvema velesilama po Parkerjevi binarni teoriji geopolitike. Amerika in takratna Sovjetska zveza sta odigrali boj za prevlado na teritoriju Afganistana z veliko pomočjo Islamske republike Pakistan. Pakistan ter njegova obveščevalna služba sta odigrala pomembno vlogo pri podpori Talibanov, česar posledice so vidne še danes. Tako na odnosu med Pakistanom in Afganistanom, kot tudi na pojavu terorizma na mednarodni globalni ravni.

Če bi pogledali skozi prizmo pluralistične šole po Parkerju, bi v primeru Pakistana lahko dejali, da je v določenih trenutkih igral vlogo držanja ravnotežja. Za pluraliste namreč velja, da se peterovladju Združenih držav Amerike, Zahodne Evrope, Sovjetske zveze, Kitajske in Japonske lahko pridružijo tudi drugi. Tako lahko Pakistan tako v primeru Sovjetskega napada na Afganistan v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, kot tudi v današnjem boju zoper terorizem nudi oporo in pomoč velesilam ter tako na tak način nudi potrebno ravnovesje v regiji.

Šola, ki zagovarja ideje jedra proti okolici, je tudi zanimiva za preučevanje primera Islamske republike Pakistan.

Večina geopolitičnih teorij je do konca sedemdesetih let implicitno sprejela hegemonski položaj Zahoda. Moderna analiza središča in okolice je razkrila resnično prevlado, ki se je tako dolgo skrivala za širjenjem zahodnih idej napredka in civilizacije. Središče ali jedro so večinoma umestili okoli severnoatlantskega porečja, okolico pa sestavlja večina preostalega

sveta. Velikansko neskladje med njima so poudarjali z zgovorno zamislijo razmerja sever – jug kot najbolj ključne ločnice (Parker 1997, 243). Če bi potemtakem Pakistan dojemali kot nerazviti jug oziroma periferijo, lahko vidimo vplive razvitega severa oziroma centra tako na njegovo notranjo kot tudi na zunanjo politiko.

3.11 Kritična geopolitika

Kritična geopolitika nima enotnega teoretičnega kanona ali seta metod, ki ga uporablja. Podaja različne kritike in alternative splošno uveljavljenim analizam mednarodnih odnosov. Kritična geopolitika ne daje toliko veljave strukturi in virom moči na splošno, temveč razlaga specifična okolja ter tehnologije razmerij moči. Kritična geopolitika razširja analizo geopolitike iz okvirja državnih akterjev formalnih institucij, kot so ministrstva, univerze in miselni bazeni, na neformalne akterje in vsakdanje življenje. Tako se odpre polje, kjer lahko bolj pozorno in domiselno razmišljamo, kdo so izvajalci geopolitike in kako se njihovo udejstvovanje kaže v prostorskih odnosih. Njen analitični fokus ni na določenih teritorijih, mejah ali subjektih, temveč na procesih, ki jih te kategorije proizvajajo. Cilj kritične geopolitike je, da razišče odnose moči med kraji v vseh lokalnih in transnacionalnih kompleksnostih. S pomočjo širokega nabora novinarjev, javnih uslužbencev ter aktivistov in tako imenovanih povprečnih ljudi poudari potrebo po raziskovanju izvajalcev geopolitike znotraj in izven formalnih institucij, t.j.predsednike in zunanje ministre. Kritična geopolitika ne raziskuje identitete ali akcije že obstoječih subjektov, temveč raziskuje procese, kako ti politični subjekti nastanejo (Dodds in drugi 2012, 7-10).

O'Touthail in Agnew sta ponovno konceptualizirala geopolitiko kot diskurz, kjer se prepletata dve komponenti. Prva je »praktična geopolitika« vsakodnevnega vodenja države, kjer je svet razdeljen na regije z domišljenimi atributi in karakteristikami, kar nas pripelje do mozaika mest z oznakami, kot sonevarnost, grožnja tervarnost, ki narekujejo zunanjo politiko. Druga je »formalna geopolitika«, ustvarjena s strani varnostnih intelektualcev, ki so razvili teorije in strategije, ki so vodile in opravičevale državništvo praktične geopolitike. Vojaško - politični esteblišment Združenih držav Amerike med hladno vojno se je izkazal za zelo ploden predmet raziskovanja. Dalby in O'Touthail (2002) sta kritizirala ameriški geopolitični diskurz, ki je Sovjetsko zvezo označeval kot nevarno, grozečo ter ekspanzionistično, kar pa je legitimiziralo ameriški obrambni proračun ter politiko vsebovanja in intervencij na drugih koncih sveta.

Ironija poenostavljenih predstavitev, ki so temeljile na mnenju »izvedencev«, je bila v tem, da so bile izrazitonegeografske in enodimenzionalne. Poudarjali so, da je potrebno ponovno izprašati prostorsko dimenzijo državnštva ter predstavili načine, kako poudariti predstavitevne prakse, ki jih uporabljajo in vplivajo na politiko identitete države (Dodds in Atkinson 2000, 10).

Prisotnost ameriških sil v Pakistanu je vsekakor lahko gledana skozi prizmo praktične geopolitike, saj prisotnost opravičuje zaradi grožnje varnosti v regiji in v svetu. Združene države so bile prisotne v Pakistanu že v času Sovjetske invazije na Afganistan, po napadu 9/11 pa so v Pakistanu našle svojega zaveznika pri obračunavanju s terorizmom kot tudi pri izvajanju svojih akcij v Afganistanu in v regiji Južne Azije.

Konceptualizacija geopolitike kot interpretativne kulturne prakse, kot jo zahteva ontologija diskurza, postavlja kritično geopolitiko v vlogo analize kontekstualne, konfliktne ter komplicirane prostorske dinamike mednarodnih odnosov (O'Tuathail in Agnew v Dodds in drugi 2012, 7).

4 ZGODOVINA ISLAMSKRE REPUBLIKE PAKISTAN

Islamska republika Pakistan je v svoji relativno kratki zgodovini že velikodoživela – nenehne vojaške grožnje s strani sosed, odcepitev vzhodnega dela države ter nastanek Bangladeša, pridobitev statusa nuklearne sile zaradi nenehnih nerazrešenih sporov in konfliktov s sosednjo Indijo, vojaški puči, islamski ekstremizem ter nenehne grožnje terorističnih napadov, in še bi lahko naštevali.

Vse od začetkaje bil politični razvoj Pakistana buren in kaotičen. Država je bila pod vojaško vladavino skoraj polovico svojega obstoja. Niti ena izvoljena vlada ni uspela zaključiti svojega mandata. Tri vojne z Indijo so botrovale izgubi približno polovice teritorija Pakistana. Gospodarstvo nikoli ni cvetelo. Približno polovica populacije je nepismena in dvajset procentov prebivalstva trpi za lakoto. Največje mesto v državi, Karači, je bilo priča tisočim politično motiviranim umorom. Verskim skrajnežem so omogočili vladanje. Bližina Afganistana, Irana, Indije ter Kitajske, politična nestanovitnost in gospodarska potreba po

velikih tujih posojilih so botrovali temu, da je Pakistan že od nekdaj predmet precejšnje mednarodne zaskrbljenosti (Bennett 2002, xii).

Muslimanska liga z Mohammed Ali Jinahom na čelu si je znotraj Britanske Indije želela pridobiti večjo avtonomnost muslimanov, ki so bili narod in ne manjšina. Želel jim je priboriti enak status, kot so ga v Indiji imeli hindujci. Pri tem se je naslanjal na teorijo »dveh narodov«, ki jo je razložil na sestanku Muslimanske lige v Lahorju, marca 1940. Za slednje pravi, da islam in hinduizem nista religiji v strogem smislu besede, temveč sta drugačna in različna družbena reda. Če pod isti jarem skupne države vprežemo ta dva naroda, prvega kot manjšino, drugega kot večino, se moramo zavedati, da bo to pripeljalo do večanja nezadovoljstva med narodi ter da bo prišlo do destrukcije vodenja tovrstne države (Jaffrelot 2004, 12).

Odhod Britancev z indijskega subkontinenta avgusta 1947 se ni zgodil čez noč in ni bil nepričakovan. Bil je kulminacija zgodovinskih procesov, ki so potekali že vsaj 100 let. To je bil proces, ki je botroval nastanku moderne države, ki jo danes poznamo kot Pakistan. Interakcija med politično izkušnjo islama ter britanskim imperializmom je pripeljala do tvorbe Islamske države z modernimi karakteristikami. Pakistan sedaj obstaja že več kot šestdeset let ter se sooča z izzivi enaindvajsetega stoletja, a še vedno išče in si želi izpolniti svoje muslimanske aspiracije (Hayes 2014, 6).

14. avgusta 1947 je Pakistan postal neodvisen intako postal največja muslimanska država na svetu tistega časa. (Slika 4.3) Oblikovanje Pakistana je bil katalizator za največje demografsko preseljevanje v sodobni zgodovini. Skoraj 17 milijonov ljudi – hindujcev, muslimanov in sikhov se je preselilo, v obe smeri, med Indijo in dve krili Pakistana (vzhodno krilo je sedaj Bangladeš).

Slika 4.3: Osamosvojitev Pakistana 1947

Vir: Bennett (2002, 150).

Mohammed Ali Jinnah je želel zgraditi močno državo, ki se zanaša na trodelno načelo »en narod, ena kultura, en jezik«. Pakistan naj bi bil domovina vseh muslimanov britanske Indije z enotnim jezikom, ki ni drugi kot urdujščina. Jinnah je imel ideologijo, vendar je pozabil na socialno ter geografsko komponento (Jaffrelot 2004, 8). Kljub skupni veri pretežno muslimanskega prebivalstva se Pakistan vse do danes še vedno ukvarja s svojo nacionalno identiteto in razvijanjem političnega sistema za svojo jezikovno zelo raznoliko populacijo, saj je znano, da ima Pakistan več kot dvajset jezikov in več kot tristo različnih dialektov. Urdujski in angleški jezik sta uradna jezika, medtem ko se pandžabščina, sindščina, paštunščina, baluščina in serajščina štejejo za glavne jezike. Ta raznolikost je povzročila kronične napetosti v regiji in mnoge napake pri oblikovanju ustave (The Commonwealth 2016).

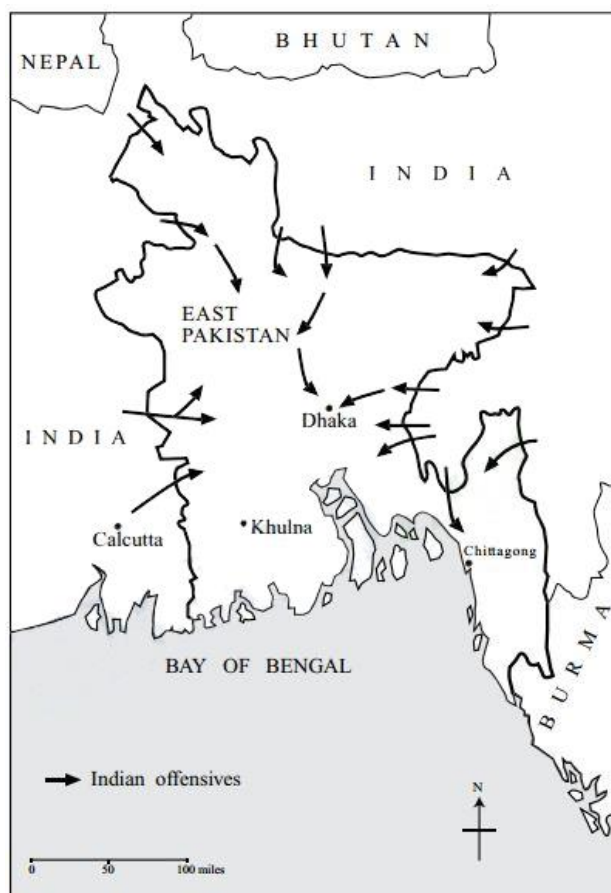
Študent Cambridgea, Chaudhri Rehmat Ali, je poimenoval in skoval ime Pakistan, anagram, kjer p stoji za Pundžab, a za Afgan, k za Kašmir, s za Sindh ter tan za Balučistan (Jaffrelot 2004, 12).

4.1 Odcepitev Vzhodnega Pakistana in nastanek Bangladeša

Najbolj razviden prepad med ideologijo in sociologijo Pakistana je razviden v odpovedi države v tem, da bi uspešno integrirala Bengalce, ki so tvorili večino naroda. Po cenзуsu iz leta 1951 je bilo 41,9 milijonov prebivalcev v vzhodnem Pakistanu in 33,7 milijonov v zahodnem Pakistanu. Bengalci so zato želeli ustanavljanje demokratičnega režima po principu »en človek – en glas«, kar bi jim omogočilo prevlado v državi. Predstavniki Pundžabijev so temu takoj nasprotovali, saj bi lahko vzhodni Pakistan na tak način dominiral nad zahodnim Pakistanom zgolj zaradi številčnosti Bengalcev in jih s tem prevladal. Bengalski separatizem je pridobil na moči – fenomen, ki ni izhajal zgolj iz kulturnih in socialno-ekonomskih razlik, temveč tudi iz avtoritarnih metod vodij zahodnega Pakistana, ki enostavno niso želeli deliti svoje moči. Težava ni bila zgolj v velikih razhajanjih medsocialno-ekonomskimi razlikami, temveč tudi v izključitvi Bengalcev iz centra moči ter iz odbijajočega odnosa centrov moči do njihovih teženj. Zaostritev odnosov je pripeljala do vojaške akcije 25. marca 1970, kjer je bilo ubitih na tisoče ljudi, 10 milijonov ljudi pa je prebežalo v Indijo. To, da je Indija prišla na pomoč Bengalcem, je botrovalo njeni vojaški akciji novembra 1971 zoper Pakistan. (Slika 4.4) Islam ni ponudil združevalne note pri ohranjanju celovitosti Pakistana. Elita zahodnega Pakistana se je raje zatekla k avtoritarnim metodam, kot da bi delila oblast (Jaffrelot 2004, 18-22).

Varnostni svet je razpravljal o razmerah v Vzhodnem Pakistanu, vendar sta na sprejemanje resolucij vplivali Kitajska in Rusija, ki sta izkoriščali pravico do veta. Rusi, ki so podpirali Indijo, so želeli, da bi resolucije vsebovale obveze o prenosu moči na Awami Leuge, medtem ko Kitajci, ki so podpirali Pakistan, tega niso želeli. Zunanji minister Zulfikar Ali Bhuttowent je šel v New York, a ni mogel vplivati na potek dogodkov (Bennett 2002, 180).

Slika 4.4: Osamosvojitev Bangladeša 1971

Vir: Bennett (2002, 176).

Posledično je Bangladeš 26. marca 1971 razglasil neodvisnost. Prišlo je do druge delitve Južne Azije ter nastanka nove neodvisne države v relativno kratkem časovnem obdobju, kar je pustilo posledice na celotni regiji in v Pakistanu samem.

Štiriindvajset let od ustanovitve je bil Pakistan nepopravljivo razbit njegov narod pa razdeljen. Za mnoge, ki so bili priča dogodkom odcepitev od Indije 1947 in so imeli velike upe za Pakistan, je bila predaja močan udarec. Združeni muslimanski narod, ki ga je snoval Jinnah, ni več obstajal. Rojen je bil Bangladeš (Bennett 2002, 186).

4.2 Politično-ekonomski sistem Pakistana

V naslednjem poglavju diplomske naloge bom na kratko povzela politično zgodovino po spletnih straneh medijskih hiš BBC in mednarodno priznane organizacije Commonwealth ter

organizacije Asia Society. Pestro politično dogajanje skoraj sedmih desetletij političnega dogajanja v eni najbolj turbulentnih islamskih držav bom strnila v kratko celoto in predstavila, kako so dogajanja vplivala na celotno regijo.

4.3 Od nove ustave Pakistana do diktature Musharafa

Nova ustava je bila sprejeta 1973, medtem ko je bil Buttho imenovan za premierja. Lotil se je agrarne reforme ter nacionalizacije velikega dela industrije ter finančnega sektorja, konec sedemdesetih pa se je začela v politično življenje vse bolj vmešavati vojska.

18. maja 1974 je Indija pod Tarsko puščavo detonirala nuklearno bombo. Dogodek je odmeval v Pakistanu. Vojaški vodje so zahtevali, naj tudi Pakistan pridobi nuklearno bombo. Premier Zulfiqar Ali Bhutto se je odločil, da bo njegova država dobila nuklearno bombo (Farewell 2011, 4).

1977 je vojska pod poveljstvom generala Zia-ul-Haqua razglasila vojno stanje ter aretirala premierja Zulfiqar Ali Buttha, ki so ga na spornem sojenju obsodili za umor političnega nasprotnika. 1979 so ga kljub nasprotovanju mednarodne javnosti tudi obesili. Zia je obljubil volitve v roku devetdesetih dni, vendar do le-teh ni prišlo vse do njegove smrti. Začela se je islamizacija Pakistana. Vojaško pravo in prepoved političnih strank stabilna odpravljena 1985. Iz izgnanstva se je vrnila Benezir Buttho in začela voditi politično stranko PPP (*Pakistan Peoples Party*). Po tem, ko je General Zia leta 1988 umrl v letalski nesreči, je na oblast prišla stranka PPP in z njo Benezir Buttho, ki je morala proti koncu osemdesetih odstopiti zaradi obtožb korupcije.

Nawaz Sharif je zmagalna volitvah v oktobru 1990. Izvajal je gospodarske reforme ter v sodni sistem Pakistana vpeljal šeriatsko pravo. Leta 1993 je pod pritiskom vojske odstopil in utrl pot novim volitvam, ki so z majhno večino na oblast vrnile Benezir Buttho. Oktobra 1999 je Sharif odredil razrešitev glavnega načelnika vojske, Perveza Musharrafa, ter prepovedal pristanek komercialnega letala, s katerim se je takrat vračal v Karači z uradnega obiska na Šrilanki. Vojska je vzela oblast v svoje roke in zanemarila ukaz takratnega predsednika vlade, razpustila vlado ter Sharifa tudi aretirala. General Musharraf je svoje dejanje upravičil tako, da je dejal, da je bilo to nujno potrebno za obnovev gospodarstva in za zajezeitev poslabšanja

politične situacije v državi. Do ponovne vzpostavitve demokracije v Pakistanu je takrat CMAG (*Commonwealth Ministerial Action Group*) začasno suspendiral Pakistan iz svetov Commonwealtha.

Ko je Pakistan maja 1998 začel z nuklearnimi testi, so se skrbi mednarodne skupnosti glede Pakistana še povečale. Nuklearizacija Južne Azije je postala ena od najobčutljivejših političnih vprašanj na svetu in spor v Kašmirju potencialno eden najnevarnejših sporov na svetu. (Bennet 2002, XII).

Spor z Indijo se je v Kašmirju močno zaostрил leta 1999, ko so skrajneži s podporo pakistanske vojske prečkali mejo LOC (*Line Of Conflict*) pri Kargilu, kjer so naleteli na močan odpor indijske vojske. V bojih je bilo ubitih več kot tisoč ljudi. Julija 1999 se je Pakistan umaknil iz ozemlja, ki ga je kontrolirala indijska vojska, vendar je zaradi napetih odnosov med državama Pakistan posledično izvedel nuklearne teste svojih bomb (odjeknilo je šest detonacij), kot odgovor na atomske detonacije sosednje Indije (testirala je pet svojih nuklearnih bomb).

V začetku novega tisočletja se je Musharraf mudil na uradnem obisku takratnega indijskega premierja Atal Bihari Vajpayeeja. Kazalo je, da se bodo odnosi med državama otoplili in da je rešitev spora, ki traja že desetletja, možna. Maja 2002 sta bili državi zopetna robu vojne. V oktobru je Indija zmanjšala število vojakov ob liniji LOC, kar je botrovalo k postopni otoplitvi odnosov. Novembra 2003 je začelo veljati premirje, ki je pripeljalo do mirovnih pogajanj med Pakistanom in Indijo 2004 (The Commonwealth Yearbook 2015).

Leta 2004 so se začele prve vojaške akcije v sodelovanju z ameriško vojsko ter prvi napadi dronov na militantne privrženice Al Kaide ter njihove simpatizerje ob afganistansko-pakistanski meji. Leta 2005 je Pakistan prizadel katastrofalen potres, kjer je umrlo več deset tisoč ljudi, predvsem iz področja Kašmirja.

Leta 2007 je na volitvah zopet zmagal Musharraf, vendar je njegovo zmago izpodbilo vrhovno sodišče. Musharraf je takrat razglasil izredne razmere, odstavil takratnega vrhovnega sodnika Chaudhryja ter imenoval novo vrhovno sodišče, ki je potrdilo njegovo izvolitev. Decembra istega leta so odpravili izredno stanje. Benezir Butho je bila ubita na političnem shodu volilne kampanje v Rawalpindi. Leta 2008 postane premier Yusuf Raza Gilani,

predstavnik politične stranke PPP, predsednik Musharraf pa odstopi. Predsednik postane vdovec Benezir Buttho, Asif Ali Zardari. V tem letu se Pakistan pri IMF-u (*International Monetary Fund*) zadolži za bilijonske vsote, da bi tako vplival na svojo spiralno dolžniško krizo. Nastopile so tudi vse večje težave v področjih, vodenih s strani plemen v Pakistanu. Indija za napade v Mumbaju novembra 2008 krivi skrajneže s sedežem v Pakistanu in zahteva od pakistanske vlade, da urgira. Islamabad zanika vpletenost in obljubi kooperacijo na področju antiterorizma. V letu 2009 Pakistan začne z operacijami zoper delujoče ekstremiste na svojem ozemlju. V tem letu je tudi ubit vodja pakistanskih Talibanov Baitullah Mehsud z vojaško pomočjo Združenih držav Amerike, natančneje v napadu z dronom. Začenja se zaostrovanje odnosov s Talibani, kar sproži porast terorizma znotraj države in število žrtev med civilisti. Leta 2011 ameriške specialne enote ubijejo Osamo Bin Ladna, vodjo Al Kaide v Abbottabadu. Pakistanska vlada je v istem letu pod velikim pritiskom, saj v javnost pricurajo novice, da so po smrti Bin Ladna višji uslužbenci s pomočjo Amerike načrtovali dejanja proti vojaškemu puču. Istega leta ameriški senat prekine 33-milijonsko finančno pomoč Pakistanu zaradi zaprtja zdravnika Shakil Afridija, ki je CIA pomagal pri lovljenju Osame bin Ladna. V letu 2012 se nadaljuje stopnjevanje terorističnih napadov v državi. Ustreljena je dvanajstletna Malala Yousafzai, ker naj bi promovirala sekularizem. Dejanje je v Pakistanu izzvalo val ogorčenja in jeze, naperjene proti militantnim skrajnežem. Napadi teroristov postanejo del pakistanskega vsakdana. V Quetti je umrlo 89 ljudi v napadu na šiite, v septembru jih je umrlo več kot 80 v napadu na krščansko cerkev v Pešavarju. Pakistanska vlada in talibani začnejo mirovne pogovore vendar s figo v žepu. V decembru je zopet izveden napad v Pešavarju, tokrat so žrtve večinoma otroci. Več kot 150 jih umre v napadu na šolo. Zadnji odmevnejši teroristični napad se je zgodil v Lahorju na veliko noč 2016, ko je v parku umrlo 150 pripadnikov krščanske vere, ki so praznovali svoj praznik. Vojska je začela s protiterorističnimi napadi v provinci Pundžab (BBC 2016).

Eden zadnjih terorističnih napadov se je zgodil začetek avgusta v Quetti, glavnem mestu Balučistana, kjer je umrlo 70 ljudi, predvsem pravnikov, več kot 100 jih je bilo ranjenih. Napad je bil usmerjen na skupnost pakistanskih odvetnikov, ki sože nekaj časa tarča teroristov. Odgovornost za napad je prevzela odcepljena teroristična skupina pakistanskih TalibanovJA (*Jamaat-ul-Ahrar*), ki je zakrivila letošnji napad v Lahoru za velikonočne praznike (Jamal 2016).

4.4 Politični odnosi s sosedami in vpliv velesil

Pakistan je geografsko umeščen v Južno Azijo. Nahaja se na križišču med osrednjo Azijo in Bližnjim vzhodom, kar ga dela zanimivega in daje njegovi geografski lokaciji velik pomen. Pakistan na vzhodumeji z Indijo, na zahodu meji z Afganistanom in Iranom ter s Kitajsko na severovzhodu. Arabsko morje leži na jugu.

4.4.1 Odnosi z Afganistanom

Kljub navideznim verskim in kulturnim povezavam med Afganistanom in Pakistanom od osamosvojitve Pakistana pa vse do danes, so bili odnosi s Kabulom dokaj napeti. Z napadom sovjetskih sil je Pakistan prevzel pomembno vlogo pri razvoju dogajanja v regiji in posledično tudi v mednarodni skupnosti, česar posledice so vidne in občutne še danes.

Mnogokrat je prišlo med državama tudi do vojaških spopadov, pa vendar smo bili pred štirimi leti priče rahli otoplitvi odnosov. Afganistanska vlada je v tonu sprave izpostavljala, kako pomembno vlogo igra Islamska republika Pakistan pri njihovem boju proti Talibanom ter da si brez pomoči Pakistana ne predstavljajo rešitve. Zgolj s skupnimi močmi se lahko razreši pereča problematika terorizma in ekstremizma. Afganistan je večkrat obsodil Pakistan, da izkorišča problematiko Talibanov za doseganje svojih strateških ciljev in da želi vplivati na notranje zadeve Afganistana. Afganistan obtožuje Pakistan, da Talibanom nudi plodna tla za širjenje njihovih idej.

Ko je Sir Mortimer Durand, zunanji minister britanske Indije, leta 1893 potegnil 2.640 kilometrov dolgo črto med Afganistanom in britansko Indijo, je bil njegov cilj ustvariti tamponsko območje med imperialno Britanijo ter carsko Rusijo. Meja, ki ji popularno pravijo Durandova črta, je bila ustanovljena, ko se je podpisal sporazum med Durandom ter emirjem Afganistana, Abdurom Rahmanon Khanom, v želji, da se določi meje takratnih sfer interesa. Dogovor je dal Veliki Britaniji nadzor nad posestvi Paštunov, nad paštunskimi plemenskimi območji ter nad regijo Baločistan. Durandova črta je tako politično razdelila etnične skupine Paštunov ter Baločev, ki so živeli na obeh straneh meje (Arni in drugi 2014). Prav slednji igrajo pomembno vlogo v odnosih med sosedama, saj se po potrebi ena ali druga država sklicuje na njihovo združevanje in kulturno celovitost.

Afganistan je ob ustanovitvi pakistanske države leta 1947 preklical svoje obveznosti do vzhodne meje, podpisane z Vzhodnotrgovsko zvezo oziroma Veliko Britanijo na koncu 19. stoletja, ker je štel – in še vedno šteje – tako imenovano linijo Durand za umetno in nespoštljivo do plemena Paštun. Paštunistan, kjer živijo ponosni in bojeviti družinski klani, je še danes razdeljen. Za boljši politični nadzor je bil tamkajšnjem prebivalstvu odobren poseben pravni status: plemena niso podrejena državnemu zakonu, ne plačujejo davkov in so deležna precejšnjih finančnih subvencij. Nadzor odprte meje je v resnici nemogoč, želja po večji samostojnosti, po povezavi z afganistanskimi »sorodniki«, veliki zaslužki od trgovanja z mamili in orožjem pa so razlogi, zaradi katerih je Mušaraf Pakistan zadnja leta skušal seči globoko v notranje politične dogodke sosednje države (Gaisner 2010, 61-62).

Medtem ko je Afganistan poskušal reintegrirati Paštune, je Pakistan prišel do različnih argumentov za utemeljitev »zlitja« obeh držav. Pakistan trdi, da je Durandova črta urejena zadeva ter da je nepripravljenost Afganistana sprejeti načrtane meje vzrok številnih problemov med državama. Pakistanski strategji pogosto citirajo britanskega zgodovinarja Fraserja Tytlerja, ki je kmalu po tem, ko je Pakistan razglasil neodvisnost, napisal: »Zgodovina kaže, da se bosta državi združili, če ne mirno, potem s silo« (Arni in drugi 2014).

Islamabad ima Afganistan za svoje »strateško zaledje«, še posebej v primeru indijskega napada. Eksistencialna grožnja s strani New Delhija je del državne identitete, tako da so odnosi s Kabulom temelj pakistanske varnosti. Vendar so afganistanske oblasti vedno poudarjale umetnost vzhodne meje, podpirale indijski predlog »paštunske domovine«, katere del je med drugim tudi v Pakistanu, ter na takšen način vedno jasno izražale svoje nasprotovanje agresivni islamabadski politiki. Pakistanska obveščevalna služba ISI (*Inter Service Intelligence*) je vedno uporabljala zgoraj omenjene pretočne meje za to, da bi dosegla večji nadzor nad sosednjo državo. Na začetku devetdesetih so pričeli v Pakistanu znotraj svojih koranskih šol vzgajati novo islamsko elito paštunskih študentov, ki so po civilni vojni v Afganistanu prevzeli oblast in postali znani kot Talibani. Talibanski študenti so bili *longa manus* politike Benazir Buto, ki jih je želela razdrobiti, islamizirati in nadzorovati, tako da bi jih izkoristila proti indijski strategiji in se po razpadu Sovjetske zveze odprla do Uzbekistana in Turkmenistana, s katerimi bi sklenila nova energetska zaveznitva. Po letu 2001 Pakistan skuša znova pridobiti svojo oblikovalno vlogo in preprečiti irakizacijo Afganistana z blokiranjem iranskega vpliva (Geiser 2010, 163). Strah Pakistana, da bi Indija povečala svoj

vpliv v Afganistanu, je vedno prisoten. Po letu 2014 se predvideva, da bodo imele velike sile, kot so Indija, Rusija ter Kitajska večji vpliv. Indija je namreč po letu 2014 pokazala velik interes za otoplitev odnosov s Kabulom.

Navkljub trditvi, da gre pot do miru v Kabulu skozi Islamabad, se je kar nekaj zaskrbljenih sosednjih držav in zaveznikov oddahnilo, saj izboljšani in pristni odnosi med Islamabadom in Kabulom niso bili v interesu vseh političnih akterjev. Veščim opazovalcem situacije med državama je bilo pomembno vprašanje priprave in napredovanje dogovora med Kitajsko in Pakistanom o ekonomskem koridorju CPEC (*China Pakistan Economic Corridor*), ki je povzročil veliko debat, spekulacij, tujih obiskov sosednjega ministra vsem potencialnim ekonomskim partnerjem ter ironično, ponovnem nadaljevanju terorističnih aktivnosti. Akcije zoper terorizem nikoli ne morejo biti uspešne brez podpore zaveznikov in sosednjih držav. Sodelovanje v pakistansko-afganistanskih odnosih se je nenadoma zmanjšalo, še posebej po decembru 2014, ko je bila nenadno in z veliko mero inteligence javnosti sporočena novica o smrti talibanskega voditelja Mullaha Omarja. Posledično so se pogovori, ki jih je med afganistansko vlado in afganistanskimi Talibani vodil Pakistan, izjalovili (Malik 2016). Ne smemo zanemariti tudi pečata, ki ga je na državo pustila akcija Združenih držav Amerike s svojimi zaveznicami po 11. septembru. Svojo prisotnost je po letu 2014 sicer zmanjšala, a še vedno pustila specialne enote, ki se še vedno bojujejo proti terorizmu in ekstremizmu.

Pakistan nima pomislekov glede zasledovanja interesov, ki bi bili v nasprotju z interesi združenih držav Amerike. Večina Pakistancev je to dvojnost toplo sprejela. Dandanes se postavlja vprašanje, ali Pakistan pomaga sabotirati prizadevanja Amerike v Afganistanu. Kot poudarja Farewell, je Pakistan v skrbeh, da ameriška prizadevanja podpirajo afganistansko vlado, ki podpirajo interese Indije ter hkrati znižujejo varnost Pakistanater pomagajo rivalskim etničnim skupinam, kot so Tadžiki, na račun Paštunov, s katerimi se narod identificira. Tovrstne politike so nesprejemljive za Pakistan in s to realnostjo se moramo soočiti (Farewell 2011).

Afganistan je vojna v vojni znotraj države, ki se je vojaško rodila in v vojskovanju vedno živela. Herat leži v sorazmerno mirnem kotičku. Medtem ko se Angleži in Američani odprto borijo na jugu, zahodni sektor šteje številne lokalne spopade, ki prispevajo splošni destabilizaciji Afganistana oziroma vedno golobjem razkolu znotraj Severnoatlantskega zavezništva (Geiser 2010, 164).

Združene države Amerike sov Afganistanu še vedno prisotne. Konec julija 2016 so začele vojaško akcijo proti Islamski državi, ki je v Afganistanu prisotna od leta 2015. Večina borcev – skrajnežev, kot jim pravijo ameriški vojaški uslužbenci – prihaja iz Pakistana, natančneje iz vrst TTP. Akcija je potekala v Kotu ob pakistanski meji (Shalizi 2016).

Pakistanska vojaška doktrina, ki se skriva za konceptom strateške globine, predlaga preoblikovanje Afganistana v podrejeno državo, ki se ozira na dejavnost pakistanskega varnostnega establišmenta. Izvajanje tovrstne politike bi potencialno lahko razširila teritorij vojaškega spopada ter povlekla Afganistan v komplicirano enačbo odnosov med Indijo in Pakistanom. Glede na to, da Zahod ne želi v Afganistan nastaniti še več svojih vojaških sil, se namdozdeva, da je Pakistan zmagal in pri svojem vztrajanju in argumentiranju vsaj deloma dokazal, da stabilizacija Afganistana ni mogoča brez upoštevanja Islamabada. Ameriški uradniki so v privatnih krogih izrazili mnenje, da Pakistan, njegove atomske bombe ter javni obraz ekstremizma, ki prodira v vse sfere njegove družbe, predstavlja globalni izziv. Afganistan je »obstranskega pomena« če primerjamo, kakšno skrb za Združene države in Zahod predstavlja Pakistan (Arni in drugi 2014).

4.4.2 Odnosi s Kitajsko

Pakistan na severovzhodu s 523 kilometrov dolgo mejomeji s Kitajsko. Meja med državama je bila določena s številnimi sporazumi med letoma 1961 in 1965. Sino-pakistanski sporazum o meji je bil dosežen leta 1963 in velja še danes.

Spori glede meje med Indijo in Kitajsko so se končali z mejnimi spopadi v Ladakhu in Assamu 1959 in z omejeno vojno 1962, kjer je Kitajska v Ladakhupridobila nekaj teritorija. Medtem ko so se indijski odnosi s Pekingom slabšali, so se vezi z Moskvo okrepile. Leta 1966 je Sovjetska zveza nadzirala umik čet med Indijo in Pakistanom, ki so takrat razvrščale čete na mesta, kjer so jih zavzele pred vojno 1965. Pet let kasneje je sovjetska politična ter vojaška podpora močno pomagala Indiji v njihovi tretji vojni s Pakistanom glede Bangladeša. Nov ekonomski plan pomoči je bil podpisan s strani Moskve in New Delhija. Posledično so se indijski odnosi z združenimi državami Amerike zelo zaostri, saj so Združene države podpirale Pakistan tako na vojaškem kot ekonomskem nivoju (Cohen 2003, 80). Ruska

prodaja orožja Indiji in kitajska vojaška podpora Pakistana ohranjata stanje spora. Situacija se je dodatno zaostila z obnovitvijo ekonomske in vojaške pomoči Islamabadu s strani Združenih držav Amerike. Pakistanski vojaški veljaki pod vodstvom Pereveza Musharafa so se pridružili boju proti talibanski koaliciji kljub ostremu nasprotovanju pakistanskih islamskih fundamentalistov, ki so še posebej močni v paštunskem delu države, kjer se skriva veliko gverilcev Al Kaide in Talibanov. Oblikovalci politike Združenih držav Amerike ne upoštevajo želje Indije po tem, da bi postala nuklearna velesila, saj naj bi ta želja izvirala bolj iz strahu pred Kitajsko kot pred sovražnostmi s Pakistanom. Če bi Amerika priznala legitimnost želje Indije po nuklearni moči, potem bi se odnosi med državama znatno izboljšali. Močnejša Indija bi bila bi bila kontrapunkt vplivu Kitajske v Aziji, kar bi ojačalo osnove globalnega geopolitičnega ekvilibriuma in Indiji dala dominantno pozicijo v regiji. Spremembe v Južni Aziji ob zunanjih mejah so odvisne od tega, kam se bosta obrnila Pakistan in Mjanmar (Cohen 2003, 322-323).

Tukaj lahko vidimo vpliv univerzalne geostrateške teorije mednarodnih odnosov po Parkerju, ki pravi, da več dobro razvitih jeder skrbi za ravnotežje v regiji in s tem tudi za mir, saj več dobro razvitih jeder prispeva k temu, da se države med seboj ne bodo zapletale v nepotrebne konflikte, saj ne želijo odkritega konflikta. Tako Kitajska skrbi za svojo prisotnost v Pakistanu tako na vojaškem kot ekonomskem področju. Združene države Amerike pa skrbijo za dobre odnose z Indijo, saj jim je v interesu imeti dobro razvito Indijo, ker sta vpliv in prisotnost Amerike v Pakistanu že uveljavljena.

Že od začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja je Kitajska postopoma uspela povečati svoj vpliv tako na ekonomskem, političnem, ter vojaškem področju v Kazahstanu, Kirgistanu in Pakistanu s tem, ko so prosile njihove vlade, da prepovejo ter zaustavijo širjenje ekstremizma in separatizma v provinci Xinjiang. Peking Afganistanavrsto let ni imel za resno grožnjo. To se kaže predvsem s podpisom sino-pakistanskega sporazuma o meji 1963, ki je urejal tudi del meje z Afganistanom. Z napadom Sovjetske zveze na Afganistan je Kitajska provinca Xinjiang postala baza za kitajske operacije zoper Sovjete v Afganistanu. Osebe kitajske vojske PLA (*Peoples Liberation Army*) je nudilo finančno pomoč, treniranje, orožje, organizacijo ter vojaške svetovalce mudžahedinskim upornikom v času prisotnosti sovjetske vojske v Afganistanu ob aktivni pomoči in sodelovanju CIA. Do sredine osemdesetih so bili kitajski centri za afganistanske upornike stacionirani v Pešavarju v Pakistanu ter ob kitajski meji s Pakistanom (Starr 2015, 157-158).

4.4.3 Odnosi z Indijo

Indija in Pakistan imata že od ustanovitve Pakistana pester in napet odnos, ki ga različne politične frakcije po potrebi uporabljajo za doseganje svojih političnih ciljev tako v Indiji kot v Pakistanu. Retorika politikov se spreminja po potrebi in gre od zelo nacionalistične in antiteroristične dikcije do retorike sprave in želje po razrešitvi mejne problematike, ki je stara toliko, kot šteje Islamska republika Pakistan samostojnih let.

Odnosi z Indijo sledijo znanemu ciklusu otoplitev ter ohladitev, ki jim sledijo. Kljub vsej evforiji, ki je nastala decembra 2015 zaradi sestankov med nacionalnimi nadzornimi organi obeh držav, katerim je sledil obisk indijske ministrice za zunanje zadeve v Islamabadu, kjer je napovedala »celovit dvostranski dialog«, ter obiska indijskega premierja Narendra Modija v Lahorju, nič ne kažena spremembo paradigme Pakistana glede odnosa svoje politike do Indije. Teroristični napad na vojaško bazo Pathankot je eden od kazalcev, da se nič ni spremenilo v uporabi terorizma kot inštrumenta državne politike ali zmožnost sil v Pakistanu, da sabotirajo zavzemanje procesa med New Delhijem in Islamabadom. Največ kar lahko upamo, je, da bo nasilje ob črti konflikta (LOC) pod kontrolo. Kako dolgo, lahko zgolj ugibamo. Obstaja velika verjetnost terorističnega nasilja v Kašmirju. Nekateri dogodki bodo sproženi s strani Pakistana, drugi bodo spet sproženi s strani mednarodnih džihadistov, ki pa bodo na koncu vedno povezani s Pakistanom in na ta način vplivali na napetosti med državama. Obstaja tudi velika nevarnost vnovičnega terorističnega napada v prihodnjih nekaj mesecih, še posebej, če bodo indijsko-pakistanski odnosi krenili po poti zbliževanja (Sareen 2016). Vzporedni faktor je bila indijska zunanja politika. Dojemanje nevarnosti, ki izvira iz bližine velike agresivne sosedbe, ki želi izbrisati Pakistan z zemljevida sveta, je bila del pakistanske eksistencialne realnosti. Ta realnost je vplivala na oblikovalce politike Pakistana, ki so sledili političnim strategijam, kot so Strateška globina (*Strategic depth*) ter Krvava Indija (*Bleed India*). Obe strategiji imata nedržavne akterje, ki so glavni protagonisti v vojni na kopnem. Prav ta pojav je botroval k spodbujanju ekstremizma v Pakistanu, saj so bili nedržavni akterji vpoklicani v imenu džihadain islama. Res je, da so Združene države isto taktiko uporabile proti Sovjetski zvezi, vendar Pakistan ni bil pripravljen spustiti svoje na novo odkrite moči, ki jo je želel uporabiti proti svojim sovražnikom. Vse to je privedlo do tega, da sta varnost ljudi ter razvoj bila zanemarjena do te točke, da je tudi to postalo razlog promocije ekstremizma v Pakistanu (Baqai 2016).

Pakistan in Indija sta bila v vojni trikrat. Nerazrešen spor glede Kašmirja je pripeljal do dveh vojn (1948, 1965) ter v konfrontacijo manjšega obsega, ki jo poznamo tudi kot kargilsko vojno (1999). Državi sta že od razglasitve pakistanske neodvisnosti od Indije leta 1947 udeleženi v nenehnih obmejnih spopadih, ki potekajo ob sporni meji v Kašmirju. Leta 2013 smo bili priče povečanju nasilja ter kršitvi sporazuma o premirju, doseženega v letu 2003, ter najvišji stopnji nasilja med sosedama v desetletju (Malik in Yamin 2014, 6). Politika Pakistana je postala sinonim tako imenovanih treh A-jev. Vojske (Army), Amerike in Afganistana. Dodaten A je bil dodan kot religijski faktor – *Allah*. Vendar je to zelo poenostavljena študija države, ki je zelo kompleksna glede števila faktorjev oblikovanja njene politike. Za Indijo je bolj koristno, če se ukvarja s svojo sosedo na ravni ljudi do ljudi, saj ko se ljudje istega porekla srečujejo med seboj, lahko utrdijo vez med državama na mikroravni. Na ta način se bo zmanjšal vpliv muslimanskih duhovnikov. Dialog je možen le, če se zgodovinska ter kulturna dejstva dveh zelo raznolikih geografskih subjektov upoštevajo (Luv 2001).

Retorika obeh držav je po potrebi bolj ali manj napeta. Kot primer izpostavljam indijskega generala Vermo, ki pravi:

Pakistance je potrebno prepričati, da Zahodne sile, ki so podpirale Pakistan in ga uporabljale kot priročen inštrument v hladni vojni, nimajo več koristi od Pakistana, ter da pregledujejo in prilagajajo svoje politike, da bi se ujemale s svojimi trenutnimi nacionalnimi interesi. Pakistanski miti o odcepitvi, Kašmirju ter njihovi superiorni vojaški moči nad Indijo se morajo demistificirati, pakistanski voditelji pa se morajo sprijazniti z resnico o obeh temah. Kašmir je postal osrednji problem, ki razbija enotnost Indije in je prisoten v miselnosti pakistanske vojske, birokratske elite in elite srednjega sloja ter pri mnogih ekstremističnih islamskih skupinah. S tovrstnimi obljubami pakistanski vodje vlečejo za nos kar dvajset milijonov Mohajirov, Sindov, Balučev ter prebivalcev severozahodnih mejnih provinc. Medtem se mora indijski aparat odločanja zavedati, da Velika igra nikakor ni končana in da se nadaljuje v spremenjeni obliki. Menjajo se igralci, medtem ko geografija ostaja ista. Novi igralci so tako Združene države Amerike, Kitajska, Indija in morda Rusija: Pakistan in njegovi topli odnosi s Kitajsko, glede na to, da pri njej prevladuje antiindijski sentiment, nakazuje, da se mora Indija zavzeti sama zase. Postati mora jasno, da se mora Indija začeti strateško povezovati s Kitajsko (Verma 2002, 167).

4.4.4 Odnosi z Iranom

Pakistan meji z Iranom na zahodu. Kljub temu, da državi na prvi pogled delita podobno kulturo in vero ter določene zgodovinske dogodke, se razkorak med državama vedno bolj veča.

Iran razpolaga z velikimi količinami plina in je drugi na svetu po zalogah zemeljskega plina. Do leta 2014 bi moral nastati plinovod, ki bi oskrboval Pakistan s prepotrebim plinom in energijo, saj jo le-ta akutno potrebuje. Amerika je ob zaostrovanju odnosov z Iranom glede iranskega atomskega programa izrazila nestrinjanje glede izgradnje plinovoda, saj ni želela, da bi bil njihov zaveznik Pakistan odvisen od iranskega plina (Esselborn in Dragojević 2011).

Druga boleča točka za pakistansko vlado je Balučistan, jugovzhodna regija, ki ima 900 km skupne, prozorne meje z Iranom. Tukaj živi nikoli integriran narod Balučev, ki se je v šestdesetih letih obstoja pakistanske države večkrat uprl proti oblasti, da bi ustanovil neodvisno in samostojno državo (Gaisner 2010, 64). Pakistan zgodovinsko slabo upravlja s konfliktom na področju Balučistana, saj zanemari pravično delitev nacionalnih sredstev namenjenih socialno-ekonomskemu razvoju pokrajine, hkrati pa poskuša zatreti kakršenkoli upor z železno pestjo. Sosednja Indija je bila obtožena dodajanja goriva na ogenj s prikrito podporo secesionističnega gibanja v Balučistanu. Indija na drugi strani očita pakistanskim varnostnim agencijam podporo militantnih skupin v Kašmirju in zagotavljanje varnega zatočišča nadnacionalnim terorističnim skupinam, ki delujejo v Indiji. Domnevne vloge varnostnih služb Indije in Pakistana v odnosu ene države do druge kaže na to, da bosta državi morali veliko delati na grajenju vzajemnega zaupanja (Malik in Yamin 2014, 6). Od leta 2004 je situacija znova precej napeta, Kabul in Delhi pa trenutno nestabilno stanje izkoriščata. Ne versko podkovana vstaja, temveč etnično-nacionalistične želje so lahko dober temelj za protiukrepe Afganistana in Indije proti Islamabadu, ki še vedno podpira destabilizacijo vzhodnega sosedu in Kašmirja (Gaiser 2010, 64-65).

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja sta imeli državi veliko skupnega, med drugim tudi pozitiven odnos do Združenih držav Amerike, kar je vplivalo na odnose z ostalimi sosedi, kot tudi na odnose znotraj mednarodne skupnosti.

Dobre iransko-pakistanske vezi temeljijo ne samo na skupnih povezovanjih na račun vere, jezika ter kulturi, temveč tudi v podobnostih v zunanji politiki. Obe državi sta zaveznici ZDA in dojemata resničnost sovjetske grožnje varnosti. Njuna pozitivna usmerjenost v odnosu do Združenih držav Amerike je pripeljala do tega, da so ju članice združenja neuvrščenih tretjega sveta okarale. Ravno ko je vpliv neuvrščenih narodov pojenjal, se je sovjetska politika do Irana in Pakistana preusmerila od odtujitve v smeri normalizacije odnosov (Tahir-Kheli 1977, 489). Dobri sosedski odnosi med Pakistanom in Iranom, ki so obsegali vse od verskih, kulturnih do ekonomskih povezav, so se zaostri z iransko revolucijo leta 1979, ko je prišlo do razkola med različnimi ideološkimi smermi. V Iranu so na oblast prišle šiitske frakcije, medtem ko je Pakistan podpiral sunitsko obliko islamizacije.

Združene države prenašajo takšno protislovno držo, ker je tudi njihov cilj v tem trenutku Iran. Pakistan je pobudnik ene od najtežjih sunitskih vojn proti šiitski hereziji, obenem pa Washingtonu zagotavlja strateško pomembno letalsko bazo, povezano z ladijsko logistiko v Arabskem morju, ki je del prihodnjega ameriškega sistema vojaških baz osrednje Azije ter nudi zaledje anglo-ameriškim specialcem za inkurzije v iranski Balučistan. Islamabadski položaj se resnično ujema s protiiransko politiko Združenih držav. Teheran ima zgodovinski vpliv na zahodni Afganistan, kjer živijo Hazari. Tamkajšnji ajatole so podpirali operacijo *Enduring Freedom*, ker je bila usmerjena proti Talibanom, sedaj pa si želijo čim prejšnjo stabilizacijo Afganistana. Igrajo popolnoma nasprotno od Pakistana. Podpirajo šiitsko vero, se borijo proti trgovanju z mamili – ki je postala prava državna nadloga za Teheran in za katerimi seveda spet stoji Pakistan – in posredno vodijo heterogeno politično združevanje Nacionalne fronte, ki naj bi bila naslednica nekdanjega Severnega zavezništva, uradno pod vodstvom nekdanjega predsednika Rabbanija, pripadnika etnične skupine Tadžikov (Geiser 2010, 163-164).

5 TERORIZEM ZNOTRAJ IN ZUNAJ MEJA PAKISTANA

Laris Gaiser je na temo terorizma v regiji Južne Azije leta 2010 zapisal, da islamski terorizem počasi preoblikuje strategijo spopada, Združene države pa se prilagajajo. Bin Ladna že nekaj časa ne iščejo več le v Afganistanu ali Iraku, temveč po celem svetu (čeprav je še vedno zelo verjetno, da je vodja teroristov, čeprav hudo bolan, nekje v gorahmed Afganistanom in Pakistanom). Posebne enote SOCOM (*Special Operation Comand*) so že bile razporejene po

približno dvajsetih veleposlaništvih v Aziji in Južni Ameriki. Medtem ko sta v nedavni preteklosti pakistanski predsednik Pervez Mušaraf in afganistanski predsednik Hamid Karzai drug drugemu očitala neučinkovito vodenje iskanja, sploh na območju goratega Vaziristana, so talibanski pripadniki posodabljali gverilsko strategijo na območju, na katerem je NATO skušal prevzeti nadzor. Kanadski minister za obrambo Gordon O'Connor je izjavil, da zavezništvo ne more izločiti Talibov ter da je islamski terorizem dovolj dospel, da lahko živi sam in preoblikuje strategije. Znotraj te nove, sodobne igre Islamska republika Pakistan igra eno od pomembnejših vlog. Federativno oblikovana država, sestavljena iz štirih provinc (Belučistan, Severozahodna mejna provinca, Pandžab in Sind), dveh teritorijev (Islamabad in FATA (*Federally Administered Tribal Areas*)) in dela okupiranega Kašmirja, je zgodovinska regijska zaveznica Združenih držav Amerike. Po letu 2001 je postala zatočišče tisočim Talibanom in pripadnikom Al-Kaide, ki so zbežali iz sosednjega Afganistana. To je povzročilo radikalno islamizacijo določenih provinc in začetek spopadov med različnimi plemeni in tako imenovanimi »tujci« (Gaisner 2010, 61-63). Zanimivo je poudariti, da je Said izrazil svojo frustracijo že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja glede debat, ki jih imamo še dandanes. Glede na to, kako so nam »oprali možgane« glede vojne proti terorizmu v državah, kot so Afganistan, Pakistan in Irak, pozabljamo, da so bile ostale geografije fokus propagandne vojne, o kateri govori Said (Oslender v Dodds in drugi 2012, 365). Po odstranitvi Mušarafa in po umoru Butove v Pakistanu še vedno poteka politično soočanje moči. Ker je nestabilnost izredno ploden teren za teroriste, je Barack Hussein Obama med svojim obiskom v Islamabadu ponudil ogromno civilne in vojaške pomoči (Geiser 2010, 65). Bežen pogled na skupine, ki so označene kot skupine skrajnežev, jasno kaže, da gre za skupine, ki za legitimnost svojega političnega boja niso pridobile podpore Zahoda in ki so se zaradi tega bojevale z vladami, ki jih Zahod podpira. Zelo pogost skupni imenovalec med vsemi tovrstnimi skupinami je ponos na svojo islamsko identiteto, zaradi katere pride do uporabe termina »islamski ekstremizem«. Islamski akterji so aktivni udeleženci v sedmih svetovnih konfliktih oziroma vojnah od enajstih vojn v teku. Zato je verski obraz boja vedno bolj v ospredju, medtem ko je politična razsežnost postavljena v ozadje in je s tem postavljena v vlogo drugotnega pomena. To dovoljuje analitikom in opazovalcem konflikta, da se osredotočajo na verske razsežnosti, ki jih povezujejo s terorizmom, pri čemer popolnoma ignorirajo ali zanemarjajo vprašanja politične, gospodarske in socialne stiske, ki bi jih morali obravnavati, da bi se grožnja terorizma lahko zmanjšala (Baqai 2016). Največje breme okoljskega reorganiziranja, ki je nastopilo zaradi vojne proti terorizmu, nosijo narodi globalnega Juga, države kot so Afganistan, Irak in njihove sosednje države, kot na primer

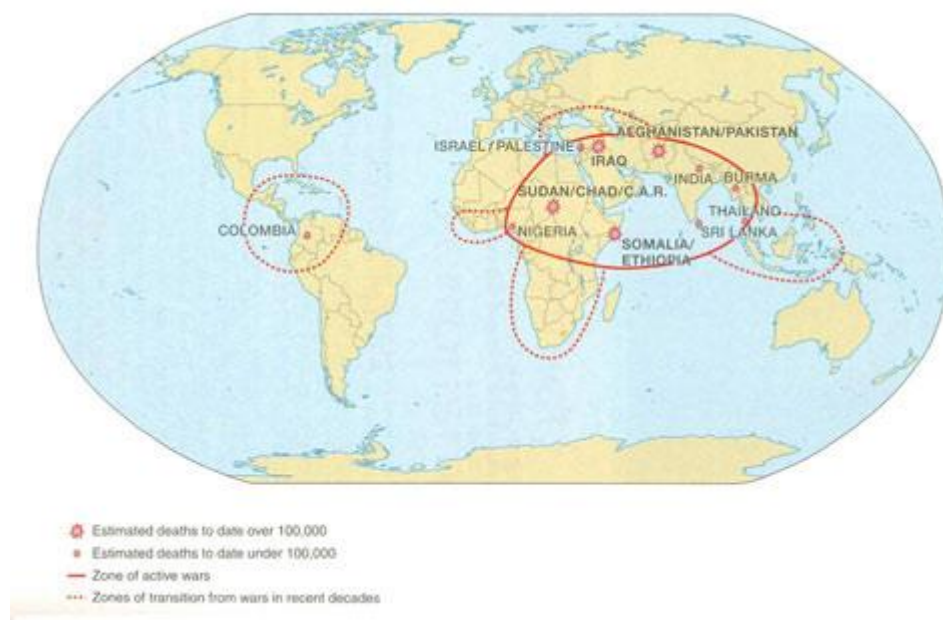
Pakistan. Zahodni oblikovalci varnostnih politik so zaskrbljeni glede nenadzorovanih območij (kot primer izpostavljajo plemenska območja Pakistana, oziroma območja okoli Sahare), kar ponovno izpostavlja zaskrbljenost, ki se je pojavila v devetdesetih letih prejšnjega stoletja nad kriminalnimi območji in območji droge. Nerazvitost je v tesni povezavi z zaskrbljenostjo glede con nestabilnosti, spodletelimi mesti in spodletelimi državami, kjer zahodne sile skrbi, da bi tovrstne regije izvozile grožnje varnosti, ali da bi bile regije, ki vsebujejo strateške dobrine, izvzete iz globalne ekonomije. Mednarodna skupnost je tako poklicana, da začne izvajati funkcije, ki so tako biopolitične kot tudi geostrateške narave; utrjevanje spodletelih držav ter stabilizacija civilnega prebivalstva v globalnih conah nestabilnosti, zajezitev toka beguncev in migrantov, zaščita socialnih sistemov držav jedra pred nezaželenimi (Dodds in Ingram 2009, 7).

Teritorialna stigmatizacija ni prisotna zgolj znotraj getov. Prisotna je tudi nad celimi državami in regijami, ki so bile označene za »nevarne« in polne strahu v svetu po 9/11. Afganistan in Pakistan ali Af-Pak, kot so področje poimenovali krogi snovalcev ameriške zunanje politike, sta postala področje strahu in teritorij, v katerega ne zaide nihče, razen neustrašnih ameriških marincev, ki ne poznajo strahu. Ameriški zračni napadi ter napadi z droni so med lokalnimi prebivalci ustvarili nove prostore strahu terorja iz zraka, ki lahko udari kadarkoli in kjerkoli. (Slika 5.5) O terorju in strahu v teh »oddaljenih« krajih ne vemo veliko. V primerjavi s terorističnimi napadi na Zahodu, kjer so žrtve skrbno preštete, v štetje žrtev padlih, kot posledica napadov Zahoda med napadi v boju protiterorizmu, ni vloženo veliko truda (Oslender v Doddsin drugi 2012, 375).

Vladni vakuum in »Vojni lordize« sta prispevala k temu, da je v Afganistanu v 80-ih letih prišlo do vzpona Talibanov in vladne korupcije Karzaia ter njena nesposobnost, ki je ogromno prispevala k temu, da se je vpliv Talibanov v celotnem Afganistanu razširil, kjer imajo sedaj nadzor nad 33 od 34 provinc v državi. Zabloda Združenih držav Amerike glede tega, da so zanemarili Afganistan ter da so vojno razširili na Irak, je botrovala temu, da so se okrepili Talibani, kar ima posledice tudi za Pakistan. Tekoča brezciljna prizadevanja administracije predsednika Obame, da bi zmanjšala vpliv Talibanov v Afganistanu, jih je naredilo tako močne, da Talibani niso le grožnja za nadaljevanje operacij v Pakistanu, temveč imajo lahko posledice na mednarodno skupnost in na svetovni terorizem. Afganistan je bil poimenovan »Obamina vojna«, ko je bilo ugotovljeno, da je v spopadih umrlo toliko ameriških vojakov,

kot za časa Georgea Busha. To kaže na naraščajočo moč Talibanov ter na dejstvo, da Združene države z zaveznicami izgubljajo tla pod nogami v spopadu z njimi (Baqai 2016).

Slika 5.5: Območja aktivnega konflikta

Vir: Goldstein in Pevehouse (2008-09).

27. marca 2016 je bil izveden samomorilski napad, za katerega sta prevzeli odgovornost teroristični skupini Jamaat-ul-Ahrar (JuA) ter Tehreek-i-Taliban (TTP), kjer je bilo v parku v Lahoru ubitih 70 ljudi, 250 ljudi pa je bilo ranjenih. Tarča je bila krščanska pakistanska manjšina, ki se je v parku zbrala ob slavnostih Velike noči. Pakistanski Talibani so bili vedno dobro organizirana ter povezana organizacija z dostopom do velike količine človeških virov. Od njihove ustanovitve leta 2007 so bili njihovi cilji pogostih nasilnih napadov usmerjeni predvsem na državne ustanove ter organe pregona. V zadnjih nekaj letih so razširili napade in obseg svojih ciljev. Strategija teroristov kaže, da se spreminja. Cilji napadov postajo mošeje, plemenski sveti, javne površine in po novem tudi verske manjšine. TTP se zdaj osredotoča na mehke cilje, ki vključujejo šole in fakultete – primeri vključujejo napad na šolo v Pešavarjuv letu 2015 ter napad na Univerzo v Bacha Khanu v letu 2016. Povezava med afganistanskimi Talibani in TTP v odmevnih terorističnih napadih se mora še raziskati. Čeprav se verjame, da so afganistanski Talibani v dobrih odnosih s pakistansko vojsko, trenutno kaže, da nimajo vpliva na upravljanje TTP in njihove akcije (Khaji 2016).

Osrednji problem se nahaja v pakistanski vojski in njenem zaznavanju Indije, kot velike nevarnosti. Znano je, da ima pakistanska vojska velik vpliv na državne zadeve vključujoč zunanjo politiko in gospodarstvo. Pakistanska vojska se spogleduje z radikalnimi islamističnimi skupinami zaradi uresničevanja svojih ciljev, ki so regionalnega pomena za državo. Ves čas vojne proti terorizmu je nadaljevala svojo politiko podpiranja Talibanov in pregona Al Kaide. Nedavne akcije proti Tehreek-e-Taliban Pakistan (TTP) v dolini Swat in Južnem Waziristanu so bile usmerjene predvsem proti vodji skupine Zulfiqaru Mehsudu ter drugim sovražnim plemenom. Mreža Haqqani ostaja nedotaknjena, saj želi biti pakistanska vojska posrednik pri dogovoru med Talibani in afganistansko vlado. Zaupanje prebivalcev Pakistana v državne institucije je skopnelo. Očitna manifestacija tega je bila rast vpliva skupine Tehreek-e-Talibanskega Pakistan (TTP), Ghazi Force Lal Masjida, Baitullah Mehsud plemena in še bi lahko naštevali. Te skupine so pridobile podporo javnosti, saj so napolnile vakuum blaginje, pravičnosti, občutka za red, enakost, ter zaradi obljube čudovitega življenja v onstranstvu. Islamska država Pakistan se je zavestno odločila, da bo prezrla naraščajočo moč terorističnih skupin, dokler ni prišlo do točke, da so le-te začele izpodbijati odločbe pakistanske države na vseh ravneh (Baqai 2016).

Vsekakor se Pakistan že vrsto let vsaj navidezno bojuje s terorizmom na več nivojih, a žal, vse več napadov in vse večje število civilnih žrtev kaže na to, da pri svojem boju proti terorizmu ni najbolj uspešen. Nekateri menijo, da vojska neuradno še vedno podpira teroriste in da jim tudi sodna veja popušča. Napad na Quetto začetek meseca avgusta je dober pokazatelj tega.

Bizarne izjave, ki jih je podalo vodstvo države po napadu, odražajo, kako regionaliziran in spolitiziran je boj proti terorizmu v Pakistanu. Težava ni samo splošna neučinkovitost pri odpravljanju terorističnih groženj, temveč tudi selektivno izvajanje Nacionalnega akcijskega načrta NAP (*National Action Plan*), 20-točkovna strategija boja proti terorizmu. Medtem ko bi teroristične skupine, tuje ali domače, ki so si zadale za cilj uničenje stanja miru v državi, morali obravnavati z železno roko, si za svoje notranje politične in varnostne težave išče zunanje krivce, kar pa težave ne bo odpravilo (Jamal 2016).

6 ZAKLJUČEK

Cilj diplomske naloge je bil raziskati trenutno politično in družbeno situacijo v Islamski republiki Pakistan s pomočjo zgodovinskega pregleda razvoja države, medsosedskih odnosov ter geopolitičnega teoretskega okvirja.

Islamabad mora pozorno spremljati trende, ki spremljajo novembrske volitve v Združenih državah leta 2016. Za politiko Islamabada do Kabula je zelo pomembno, kdo bo naslednji poveljnik ameriških sil, kot je pomemben tudi odnos novega predsednika in njegovega kabineta do Savdske Arabije, Irana in Daesha. Pakistan je že tako v zelo delikatni in nevarni situaciji, ki je zaradi številnih razlogov obvezan podpirati Riyadh zavezništvo, ki ga podpira Washington. Hkrati pa si ne more privoščiti ujeziti Irana, zaradi sosedskih odnosov in dejstva, da je varuh šiitske ideologije, v času, ko so se dvignile sankcije zaradi nuklearnih spekulacij, ki odpirajo možnost ekonomske izmenjave in energijskih izmenjav med državama (Malik 2016).

Ameriški Task Force podpira prizadevanja Obamove administracije, da bi kultivirala sodelovanje med Združenimi državami Amerike in Pakistanom kot najboljši način zagotavljanja vitalnih interesov Amerike na kratek, srednji in dolgi rok. Vendar če naj bi bila ameriška asistenca učinkovita na dolgi rok, mora Washington jasno sporočiti Pakistanu, da od njega pričakuje, da se bo na vso moč trudil spodkopati teroriste in njihove simpatizerje, ki se nahajajo v Pakistanu. V primeru, da bi prišlo do terorističnega napada v Združenih državah Amerike s strani pakistanskih teroristov, Združene države Amerike nikakor ne bi mogle tolerirati pakistanskega nedelovanja na tem področju. Združene države bi tako bile primorane sprožiti omejeno akcijo s pomočjo svojih specialnih enot na teritoriju Pakistana, kar bi dvignilo ogorčenje javnosti tako v Washingtonu kot v Islamabadu. Frustracija glede nenehnih povezav Pakistana z afganistanskimi Talibani ter teroristične skupine LeT ruši konsenz glede ameriške pomoči ter bi v prihodnosti lahko povzročila, da se odnos Amerike do Pakistana spremeni. Najverjetnejši premik v smeri odnosov z Ameriko bi bil tak, da se iz svoje sedanje strategije izgradnje partnerstva z obsežnim ozaveščanjem in spodbudo (korenje), spremeni v opiranje na prisilo in zadrževanje (palica). Washington bi lahko omejil civilno in vojaško pomoč. Prav tako bi lahko deloval dvostransko in prek mednarodnih institucij, kot sta Mednarodni denarni sklad (IMF) in ZN, kot vzvoda za sankcioniranje ter izoliranje Pakistana.

Ameriške operacije proti terorističnim skupinam bi se lahko razširile in poglobile tudi v regiji, če bi ZDA nadaljevale z vzpostavljanjem tesnejših vezi z Indijo in to na račun Pakistana. (Armitage in drugi 2010, 45-46).

Postavila sem delovno hipotezo, da Islamska republika Pakistan igra pomembno vlogo za svetovne velesile zaradi svoje geografske lokacije. Menim, da je ta hipoteza potrjena. Pakistan je obkrožen z državami, ki so za svetovne velesile strateško pomembne. Meji s Kitajsko, katere vpliv je vedno bolj prisoten tudi na gospodarskem področju Pakistana. Amerika s pomočjo vojaškega vpliva poskuša nadzorovati situacijo nad terorizmom tako v Pakistanu kot v Afganistanu. Indija postaja vedno večja igralka v mednarodnih odnosih. Geografska lokacija Pakistana in prisotnost velesil na njegovem teritoriju daje velesilam odlično možnost nadzorovanja dogodkov v odnosu z Indijo. Prisotnost Amerike in drugih velesil se na tem področju kaže že od osemdesetih let.

Vsi dokazi kažejo na rast in širjenje nevarnosti za mir s strani ukrepov velikih sil ter njihovih držav zaveznic ob Indijskem oceanu. Čeprav obstaja tveganje za nadaljevanje omejenih vojn, uporabo kumulativne ter odločno uporabo morskih vojaških sil, predvsem s strani Združenih držav Amerike, podprt z razporeditvijo vojaških sil za hitro posredovanje na kopnem leta 1981, predstavljajo tovrstne akcije nevarnost za svetovni red. Obmorske in kopenske države se razhajajo skoraj na vseh točkah glede varnostnih, mirovniških, razorožitvenih vprašanj ter tudi glede vmešavanja zunanjih sil. Lahko da se razlog skriva v geografskih vprašanjih razdalje ali raznolikosti vendar le-te odpirajo pot zunanjim intervencijam. Ponavljajoče se simulacije iger, v katerih so igralci postavljeni v vlogo določevalcev, so se do zdaj izkazale za najbolj realistično metodo spremljanja interakcij med različnimi igralci na različnih nivojih. Pisanje scenarijev ali delfska metoda sta se izkazala za najbolj uporabni metodi, vendar se je vpletenost političnih geografov v vprašanju vojne in miru komaj dobro začela (House 1984, 21).

Upoštevanje geopolitike je oblikovalo koalicijo, ki so jo oblikovale Združene države Amerike, da bi tako prišle do celinske države. Zagotoviti so si morale dovoljenja številnih držav za prelet preko njihovega zračnega prostora ter za uporabo zračnih in kopenskih baz držav, ki mejijo z Afganistanom ali se nahajajo v njegovi bližini. Pomembno vlogo v strateški enačbi so igrali Pakistan, Uzbekistan, Kirgizistan ter Tadžikistan ter uporaba zračnega prostora, vojaških baz ter informacij obveščevalnih služb Pakistana, čigar zahodne province

Paštunov so se povezale z sektorjem Paštunov vzhodnega in južnega Afganistana, osredotočenim na Kabul in Kandahar. Zapletena geopolitična mreža je od Washingtona zahtevala, da je v zavezništvo vključil države, ki so same po sebi sponzorirale terorizem. Vojaške odločitve so bile sprejete na podlagi političnih interesov nekaterih od teh držav. V prvih fazah vojaške intervencije je bilo bombardiranje pozicij Talibanov na severu Kabula zadržano zaradi nasprotovanja pakistanske opozicije posttalibanske vlade, katero so dominirali njihovi sovražniki – Severno zavezništvo (Cohen 2003,1-2).

Prvi cilj, ki si ga je zadala Busheva administracija, je bil Afganistan, država, za katero je ameriški predsednik dejal, da daje zatočišče teroristom in da je Afganistanu s tem dejanjem »spodletelo« pri upravljanju svojega teritorija. Ta kriterij bi z lahkoto pripisali tudi nekaterim sosednjim državam, predvsem Pakistanu, ki je bil zaveznik s Talibani ter kateremu je od leta 1999 vladal vojaški vodja, general Pervez Mušaraf. Vendar je Bush zaradi fleksibilne narave podeljevanja pojma »spodletele države« predstavil Pakistan kot področje moči in sposobnosti. Pakistan je predstavil kot močnega zaveznika, predsednika Mušarafa pa kot močnega vodjo, katerega nasvet ceni in mu je hvaležen. Podpora Pakistana je bila odločilna za logističen in simbolni pomen, predvsem zaradi Busheve trditve, da konflikt v Afganistanu ni napad na muslimansko vero, temveč ciljan napad na določeno teroristično skupino ter oskrba s humanitarno pomočjo. Privolitev Pakistana, da je sodeloval pri vojaški operaciji v Afganistanu, se je dosegla z odpisom dolga, obnovitvijo diplomatskih odnosov ter možnostjo stabilizacije severne meje z Afganistanom (Doddsin Ingram 2009, 55).

Kjub temu, da sem v diplomski nalogi temeljito raziskala pojav terorizma, ki je v Pakistanu vsakdanji pojav, nisem raziskovala njegovih vzrokov in vzvodov, temveč sem na pojav terorizma gledala kot na pojav »per se«.

Vojna proti terorizmu je postala »zmanjševanje in obvladovanje teroristične grožnje«, saj terorizma praviloma nikoli ni moč dokončno poraziti. Dialog, multilaterizem in zavezništva so pojmi, ki bodo prevzeli mesto unilaterizma, osi zla in ad hoc koalicij. "*Hard powerju*" in "*soft powerju*" bo dodan še "*smart power*". Vse se bo piarovsko spremenilo zato, da se v resnici ne bo vsebinsko nič spremenilo, le ZDA bodo pridobile izgubljeno spoštovanje, torej kulturno moč. Znotraj takšnih tekočih scenarijev, ki bodo zahtevali precej več fleksibilnosti, bodo morali politiki, voditelji, strategji in analitiki v prihodnosti razumeti ključna dogajanja in sprejemati odločitve. Zgodovina teče naprej. Mednarodni odnosi se spreminjajo, koncepti za

njihovo interpretacijo in obvladovanje pa ostajajo vedno isti. Države imajo svoje interese. Vojaška, ekonomska, kulturna moč ter zemljepisna lega definirajo poteze. Interesi in poteze skupaj oblikujejo zaveznitva in vplivna območja, ki se upravljajo na podlagi skupnih vrednot. Ravnovesje moči pa zagotavlja mir ali vojno (Geiser 2010, 291-292).

Politika združenih držav Amerike do Pakistana je bila zgrajena, kot pravi Nair, na »veličastni zablodi«. Pakistan je videl Ameriko kot velesilo – zaveznico, ki mu bo pomagala pri obogatitvi njegovih virov, kar mu bo pomagalo pri uporabi proti Indiji, vendar Washington nikoli ni dojemal Indije kot grožnje. Amerika in Pakistan imata zelo različne cilje, vendar še vedno predvidevata, da lahko ena drugo pripravita do tega, da bosta delovala drug drugemu v korist (Nair 2016).

Druge delovne hipoteze, ki pravi, da odnosi s sosedami narekujejo prihodnost politične stabilnosti v Pakistanu, ne morem ne zavreči ne potrditi.

Pakistan je v zadnjih nekaj letih naredil kar nekaj korakov k izboljšanju odnosov z Indijo, a primer Kašmirja še vedno ostaja odprt. V Afganistanu se je stanje nekoliko izboljšalo, a še vedno sta tako Afganistan kot Pakistan pod drobnogledom mednarodne skupnosti glede svojih ukrepov proti teroristom, ki predstavljajo vedno večjo grožnjo Zahodu. Splete okoliščin in zgodovinskih tokov je težko napovedati. Odnosi s Kitajsko se sicer tudi krepijo, a je težko napovedati, kako se bo Kitajska odločila postopati z Indijo in obratno, saj so interesi obeh držav na področjih ekonomije, varnosti in ugleda v mednarodni skupnosti veliki.

Pakistan se v svojem oseminšestdesetem letu obstoja nahaja na križišču. Dobre stvari, ki so se zgodile v letu 2015 na gospodarskem, varnostnem, diplomatskem ter političnem področju, so krhke ter se lahko kaj hitro zopet znajdejo na stopnji pred rahlim izboljšanjem. Leta 2016 bo Pakistan moral utrditi pridobitve iz leta 2015. Če tega ne stori, bi se situacija lahko kaj hitro spremenila na slabše, kot je bila leto poprej (Sareen 2016).

7 LITERATURA

- 1) Armitage, Richard Lee in Berger, Samuel R. 2010. *U.S. Strategy for Pakistan and Afghanistan : Independent Task Force Report*. New York: Council on Foreign Relations.
- 2) Arni, Anand in Tondon, Abhimanyu. 2014. *The Genesis of Pakistan's "Strategic Depth" in Afghanistan*. Dostopno prek: http://www.fairobserver.com/region/central_south_asia/the-genesis-of-pakistans-strategic-depth-in-afghanistan-88910/ (31. julij 2016).
- 3) Asia Society. *Pakistan: A Political history*. Dostopno prek: <http://asiasociety.org/education/pakistan-political-history> (8. avgust 2016).
- 4) Baqai, Huma. *Extremism and Fundamentalism: Linkages to Terrorism Pakistan's Perspective*. Dostopno prek: <http://storyofpakistan.com/extremism-fundamentalism-linkages-terrorism-pakistans-perspective> (1. avgust 2016).
- 5) BBC. *Pakistan profile – Timeline*. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-south-asia-12966786> (8. avgust 2016).
- 6) Bennett Jones, Owen. 2002. *Pakistan: Eye of the Storm*. New Haven: Yale University Press.
- 7) Brown, Seyom. 1989. Inherited Geopolitics and Emergent Global Realities. *America's Global Interests*. 166-97.
- 8) Chapman, Bert. 2011. *Geopolitics : A Guide to the Issues. In Contemporary Military, Strategic, and Security Issues*. Santa Barbara, Calif : Praeger. Dostopno prek: eBook Collection (EBSCOhost) (12. avgust 2016).
- 9) Chapman, Graham. 2009. *The geopolitics of South Asia: From early empires to the nuclear age*. Ahsgate.

- 10) Cohen, Saul Bernard. 2003. *Geopolitics of the World System*. USA.
- 11) Dalby, Simon in O Tuathail, Gearâoidâ. 2002. *Rethinking Geopolitics*. London: Routledge. Dostopno prek: eBook Collection (EBSCOhost), EBSCOhost (8. avgust 2016).
- 12) Dodds Klaus, Kuus, Merje in Sharp, Joanne. 2012. *The Ashgate Research Companion to Critical Geopolitics*. Burlington: Routledge. Dostopno prek: EBSCOhost (31. julij 2016).
- 13) Dodds, Klaus in Atkinson, David. 2000. *Geopolitical Traditions : A Century of Geopolitical Thought*. London: Routledge, 2000. Dostopno prek: eBook Collection (EBSCOhost) (10. avgust 2016).
- 14) Dodds, Klaus in Ingram, Alan. 2009. *Spaces of Security and Insecurity: Geographies of the War on Terror*. Farnham, England. Dostopno prek: eBook Collection (EBSCOhost) (31. julij 2016).
- 15) Dodds, Klaus. 2007. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- 16) Essa, Azad. 2016. *Kashmiris decry world's silence over killings*. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/news/2016/07/kashmiris-decry-world-silence-killings-160710165312853.html> (12. julij 2016).
- 17) Esselborn, Priya in Dragojević, Dunja. 2011. *Što povezuje Iran, Pakistan i Indiju?* Dostopno prek: <http://www.dw.com/hr/%C5%A1to-povezuje-iran-pakistan-i-indiju/a-15526628> (8. avgust 2016).
- 18) Farwell, James P. 2011. *The Pakistan Cauldron: Conspiracy, Assassination & Instability*. Washington, D.C.: University of Nebraska Press. Dostopno prek: eBook Collection (EBSCOhost) (14. avgust 2016).
- 19) Gaiser, Laris. 2010. *Geopolitika: Dinamika mednarodne politike v XXI. stoletju*. Didakta: Radovljica.

- 20) *Global Peace Index Report* 2016. Dostopno prek: http://static.visionofhumanity.org/sites/default/files/GPI%202016%20Report_2.pdf (22. junij 2016).
- 21) Hayes, Louis D. 2014. *The Islamic State in the Post-modern World: The Political Experience of Pakistan*. Farnham, Surrey, UK: Routledge.
- 22) House, John. 1984. War, Peace and Conflict Resolution: Towards an Indian Ocean Model. *Transactions of the Institute of British Geographers* 9 (1): 3-21.
- 23) Jaffrelot, Christophe. 2004. *Pakistan: Nationalism without a Nation*. Manohar: Zed Books LTD.
- 24) Jamal, Umair. 2016. *The Quetta Attack Exposes Pakistan's Misplaced Counterterrorism Priorities*. Dostopno prek: <http://thediplomat.com/2016/08/the-quetta-attack-exposes-pakistans-misplaced-counterterrorism-priorities/> (12. avgust 2016).
- 25) Kaplan, Robert D. 2012. *The Revenge Of Geography*. Kirkus Reviews, Literature Resource Center. Dostopno prek: EBSCOHost (12. julij 2016).
- 26) Khaji, Riffath. 2016. *Lahore Attack: An Expansion of the TTP's Target Profile?*. Dostopno prek: <http://www.ipcs.org/article/pakistan/lahore-attack-an-expansion-of-the-ttps-target-profile-5014.html> (13. junij 2016).
- 27) Luv, Puri. 2001. *India-Pakistan: Cultural Contexts.* "Economic and Political Weekly" 36 (27): 2492. Dostopno prek: JSTORE <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.unilj.si/stable/4410821> (13. junij 2016).
- 28) Malik, Selma in Saira Yamin. 2014. *Mapping Conflict Trends in Pakistan*. Dostopno prek: <http://www.usip.org/publications/mapping-conflict-trends-in-pakistan> (10. junij 2016).

- 29) Malik, Selma. 2016. *Forecast 2016: Pakistan*. Dostopno prek: <http://www.ipcs.org/article/pakistan/forecast-2016-pakistan-4982.html> (17. junij 2016).
- 30) Mehta, Pratap Bhanu. 2003. *India-Pakistan: The Enduring Stalemate. Economic and Political Weekly* 38 (21): 2014-017. Dostopno prek: JSTORE <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/4413589> (13. junij 2016).
- 31) Nair, Preetha. 2016. *Pakistan sees jihad as low-cost option to bleed India: Haqqani (IANS Interview)* Dostopno prek: http://www.business-standard.com/article/news-ians/pakistan-sees-jihad-as-low-cost-option-to-bleed-india-haqqani-ians-interview-116051700577_1.html (3. avgust 2016).
- 32) *National Action Plan*. 2015. Government of Pakistan, Ministry of Information, Broadcasting & National Heritage.. Dostopno prek: http://infopak.gov.pk/InnerPage.aspx?Page_ID=46 (17. junij 2016).
- 33) Parker, Geoffrey. 1997. *Zahodna Geopolitična misel XX. stoletja*. Ljubljana: FDV.
- 34) Prados, John. 2001. *U.S Analysis of the Soviet War in Afganistan: Declassified*. Dostopno prek: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB57/us.html> (8. avgust 2016).
- 35) Sareen, Sushant. 2016. *Forecast 2016: Another Year at the Crossroads for Pakistan*. Dostopno prek: http://www.ipcs.org/article_details.php?articleNo=4966&submit=Jump (3. julij 2016).
- 36) Schhofield, Julijan in Usama Butt. 2012. *Pakistan: The US, Geopolitics and Grand Strategies*. London: Pluto Press. eBook Collection (EBSCOhost). Dostopno prek: EBSCOhost (9. junij 2016).
- 37) Shaik, Riaz Ahmed. 2010. *Vojna v Afganistanu, pojav globalnega Jihada in Pakistan. Teorija in praksa* 47 (4). Dostopno prek: http://dk.fdv.unilj.si/db/pdfs/TiP20104_Shaikh.pdf (10. avgust 2016).

- 38) Shalizi, Hamid. 2016. *Afghan Troops Press Offensive Against Islamic State*. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/us-afghanistan-operations-idUSKCN10A0FE> (7. avgust 2016).
- 39) Snellinger, Amanda. *Pakistan: A Political History*. Dostopno prek: <http://asiasociety.org/education/pakistan-political-history> (1. avgust 2016).
- 40) Starr, S. Frederick. 2015. *Xinjiang: China's muslim borderland*. Routledge. Dostopno prek: https://books.google.si/books?id=FOvqBgAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Xinjiang:+China%27s+muslim+borderland.&hl=sl&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Xinjiang%3A%20China's%20muslim%20borderland.&f=false (8. avgust 2016).
- 41) Tahir-Kheli, Shirin. 1977. *Iran and Pakistan: Cooperation in An Area of Conflict*. *Asian Survey* 17(5): 474-90. Dostopno prek: JSTORE http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/2643291.pdf?_=1465727203838 (12. junij 2016).
- 42) The Commonwealth Year book. 2015. *Pakistan Fact Sheet*. Dostopno prek: http://www.commonwealthofnations.org/yb-pdfs/pakistan_country_profile.pdf (7. avgust 2016).
- 43) The Commonwealth. *Pakistan: History*. Dostopno prek: <http://thecommonwealth.org/our-member-countries/pakistan/history> (8. avgust 2016).
- 44) Tuathail, Gearóid Ó, and Toal Gerard. 1994. *Critical Geopolitics and Development Theory: Intensifying the Dialogue*. *Transactions of the Institute of British Geographers* 19 (2): 228-33. Dostopno prek: JSTORE <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/> (8. junij 2016).
- 45) *Uradna spletna stran Ljudske republike Bangladeš*. Dostopno prek: <http://www.bangladesh.gov.bd/> (13. avgust 2016).
- 46) *Uradna spletna stran Vlade Islamske republike Pakistan*. Dostopno prek: <http://www.pakistan.gov.pk> (13. avgust 2016).

- 47) Vaslat Hasrat-Nazimi in Belma Fazlagić-Šestić. 2013. *Kabul i Islamabad - partneri ili neprijatelji?* Dostopno prek: <http://www.dw.com/hr/kabul-i-islamabad-partneri-ili-neprijatelji/a-16743197> (8. avgust 2016).
- 48) Verma, Kalyan Ashok. 2002. *Kargil: Blood in the snow*. New Delhi: Manohar Publishers & Distributors.